

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FRAMÅT

TIDSKRIFT FÖR FRI DISKUSSION

Döm ingen ohörd. * Genom skäl och moteskäl bildas öfvertygelser. * Fri talan.

N:o 15 & 16.

Ansvarig utgifvare och
redaktör:
Alma Breinholm-Åkermark.

15 Aug.

Pris: Kr. 3,50 pr år.
Tredje årgången.

1888

Till Framåts läsare!

Härmed tillkännagifves, att **Framåt** icke längre tillhör någon förening, utan eges och utgifves af undertecknade.

Jemte detta tillkännagifvande bedja vi äfven få påpeka, att tidskriftens program förblir detsamma, samt att tidskriften hädanefter som hittills med lifligt intresse omfattar allt, som rör kvinnofrågan.

Af förekommen anledning måste vi med eftertryck betona, att **Framåt** icke står till något partis eller till en och annan persons **synnerliga** förfogande, för hvilket programmet borde vara en borgen.

Framåt upptager, med den aktning, man är skyldig hvarje öfvertygelse, så väl konservativa som liberala och radikala artiklar.

Må man vara fullkomligt öfvertygad derom.

Således — först och sist: Framåt är icke något *partiorgan* med den eller den »färgen». Framåt's arbetsuppgift är, att medverka till att det lilla fåtal, hvilket *verkligen* önskar *fri yttranderätt*, måtte växa till en väldig skara, den ingen räkna kan.

Af föregående följer då äfven, att redaktionens uppgift icke är att uppträda som auktoritet, d. v. s. med sin mening *färglägga* tidskriften.

Redaktionen som sådan, har blott att värna om yttranderätten, och att — som redan förekommit — då denna löper fara, ge sin mening tillkänna.

Skulle deremot tidskriftens redaktör skriva artiklar i andra ämnen, böra de förnämnda icke enligt gammal vana betraktas som görande anspråk på att vara *auktoritetsord*, utan böra de hänföras till detsamma som alla andra i tidskriften förekommande artiklar: en enskild persons enskilda mening.

Slutligen få vi meddela, att Framåt likasom under Juni, Juli och Augusti äfven under September utkommer i dubbelhäfte, men med oförminskad text.

Aktningsfullt

Albert Breinholm.   *Alma Breinholm-Åkermark.*

Göteborg i Juni 1888

Ernst Ahlgren.

Der blev Sorg og Bestyrtelse trindt i Nordens Lande, da Telegrafden den 23 Juli bragte Bud, at *Ernst Ahlgren* (*Victoria Benedictson*), »*Penges*» Forfatterinde var død!

Der er i hendes Fædreland ikke den Kvinde, som jo har læst, hvad hun har skrevet, ikke den unge Pige med fribaarne Tanker, som jo har ofret hende sin dybeste Beundring, set op til hende med Begejstring og gjerne villet reist mange Mil for blot at faa et Glimt af hende at se.

Ogsaa her i Danmark var hendes Navn kjendt og afholdt ikke blot som »*Penges*» og »*Fru Mariannes*» Forfatterinde, som den ærlige, sandhedssøgende Psykolog, men ogsaa

som den naturtro og fint følende Skildrer af Fattigmands Liv og Vilkaar, der havde aabent Øie for alt, hvad hun saa omkring sig, og med Humor, men ogsaa navnlig naar Talen var om Dyr, med varm Medfølelse kunde beskrive dette. Thi som Forfatterinde naaede hun sikkert højest i sine Smaaskizzer og Fortællinger; man følte, at hun selv havde levet med i disse smaa Forhold, hun gav sig selv, sin sikreste Kunst, naar hun fortalte os om »*Mor Malenes Hone*», om »*Newfondlenderen*», om »*Jeppes*», hun led med det saarede Dyr, følte den lille Hunds Dødsangst, og med fin lagttagsesevne, med et muntert Smil fortalte hun om *Fattighusdrenge* og *Mor Malene selv* og om alle disse Typer,

hun med Dickensk Humor opfattede netop som de var og ikke anderledes.

Hun var en frisk, umiddelbar Natur, en stor Karakter, en talentfuld Kvinde; det, hun først og fremmest vilde, det var *Sandhed og Klarhed*. Sandhed i sit Liv og sin Digtning, Klarhed over, om hun formaaede at frembringe noget virkeligt tilfredsstillende.

Men Tvivl og Mistro mod sig selv gnavede bestandig paa hendes Livstraad.

Jeg, der i henved fire Aar har staaet i nær og uafbrudt Forbindelse med hende og for en Del været fortrolig med hendes Arbejde, hendes Planer og Forhaabninger og hele hendes Tankeliv, kan maaske bedre end nogen anden her i Danmark forklare og belyse hendes pludselige Død.

Det var *Livslede*, en ubetvingelig, uimodstaaelig *Livslede!*

For os, der havde staaet hende nær, kom dette pludselige ikke uventet; vi vidste alle, at Livsleden til sine Tider kom over hende som en uhyggelig Mare, der ikke lod sig afryste, som et klamt, snigende Uhyre, der sugede sig fast i hendes Tanker og drak hendes Hjerteblood.

Hun er født den 6te Marts 1850 i Skaane, hvor Faderen eiede en større Gaard. Som Barn og ganske ung Pige var hun usigelig lykkelig. Med sin Fader, hvem hun elskede over Alt, færdedes hun i Mark og Skov, hun red og hun jagede, hun kjorte de vældigste Heste og for med Vindens Fart hen over den frosne So. Denne Fader, denne elskede men svage Fader, saa man idelig og altid dukke op i hendes Digtninge. Han døde for hun ret var vaagen, og nu tog Moderen fat; hun blev stængt inde i de mørke Stuer, holdt til Bog og Naal og den strængeste Pietisme. I den Tid fik hendes ydre sit Præg, det blev korrekt og stivt og koldt, men i hendes Indre sydede det som glødende Lava. Nogle Linier af et Brev, skrevet i *April 1885*, kan fortælle herom:

»Ja, ni har rätt, om jag en gång lär mig att värdera en människa, om mitt sinne en gång smälter, då ger jag så fullt och rikt som endast sådana inåtvända och kraftiga naturer gifva. Men det går åt årat:al för att vinna mig och för att lära mig tro. Jag är så varm att jag måste vara kall. Hvilken paradox! — Det fins ingen människa till hvilken jag hyser tillit — icke en! — Och jag förtäres efter begäret att finna någon till hvilken jag kunde känna det. Det är hela

hemligheten. Men jag talar inte gerna om mig sjelf; det är osundt.»

Og i Begyndelsen af Mai samme Aar:

»Jag kan sjelf böra huru jag talade: så färglöst och dämpadt, så själlöst som om jag vore en automat. Ni kan icke tänka hur den tanken plågar mig sjelf! Det är alltid när en eller annan sinnesrörelse håller på att rycka mig med, men konventionalismen håller mig i armen. Det är alltid just då jag håller på att blifva mig sjelf — den lätttröliga, varmblodiga varelse jag är — men skyggheten och misstron för en annan håller mig tillbaka. Det der besløjade kommer i min röst, därför att jag har ett litet hjertfel, så att vid hvarje spänning eller sinnesrörelse ger hjertat sig till att slå med hastiga intermitenta slag; om jag då talade lika högt som vanligt, så skulle det komma någonting i tonen som måste förråda mig. Nåja, hjertefelet kan jag icke kommendera öfver, men så talar jag lågt och långsamt, det låter bara som om jag vore trött; och så har jag icke fallit ur rollen af träbeläte. Om då den andre med ett enda raskt tag kunde rycka upp mig ur det der, så skulle jag med ens bli en människa. Men så rask är det sällan någon som är. Och så stannar det hela i kalkborgerlighet.»

Efter Konfirmationen blev hun Guvernant, og det var hun indtil hun i September 1871 blev gift med en allerede den Gang aldrende Mand, Postmester og Bankdirektor Benedictsen i Hörby, Enkemand med sex Børn. Om det er sit Ægteskabs Historie, hun har fortalt i »*Penge*», er tvivlsomt. Saa sagde hun altid, at hendes Livs Historie først vilde udkomme efter hendes Død. At omtale hendes Ægteskabs ti første Aar horer ikke herhen, men man lær vel antage, at hun i den lille By og snævre Kreds folte sig tilmode som en Svane i en Andegaard.

Saa blev hun syg. En Knæskade fængslede hende til Sengen i to Aar, men disse to lange Aar blev for hende en Udviklings og Befrielsens Tid. Hun nød den tvungne Ro; hun arbejdede og lagde her den egentlige Grund til sin fremtidige Forfattervirksomhed; thi en Del Smaating, som hun tidligere under et andet Pseudonym havde indsendt og faaet optaget i Bladene, fandt hun selv at være uden al Betydning. Hendes Mand elskede hende højt, men taalte ikke, at hun skrev, derfor antog hun Forfatternavnet *Ernst Ahlgren*, og ingen anede i lange Tider, at

der skjulte sig en Kvinde under dette Mærke, selv holdt hun den Gang for sin Mands Skyld strængt paa Pseudonymet.

Ved Juletid 1884 udkom »*Från Skåne*», en Novellesamling, som først henledede Opmærksomheden paa Forfatteren ved »dens ligefremme ærlige Stil, den modne, besindige Opfattelse,» og henad Foraaret 1885 »*Penge*», der vakte saa stor og saa berettiget Opsigt. En Anmelder i »*Hyris*» skriver om den: »Man kallar vår tid arbetarens och kvinnans århundrade. Här i norden kunde den må hända med än mera skäl nämnas äktenskaps; ty arbetarörelsen har ännu endast svagt berört oss, och hittills åtminstone har kvinnofrågans allra vigtigaste form varit spörsmålet om kvinnans myndighet och värdighet på den plats, som nog för henne är den bästa och lyckligaste, makans och moderns. Och är detta sant, då är »*Pengar*» för visso ett ord i sinom tid, ett ord sagdt just på den tidpunkt, då det kan bilda en lem i en hel, organisk bildningsutveckling. Den är en bok, som bygger vidare på den förädlade uppfattning af kvinnan, som särskildt är vår tids och vårt lands. Den, som vill säga sig känna det andliga lifvets rörelser i vårt fosterland, sådana de för närvarande te sig, den kan ej med skäl göra ett slikt anspråk utan att ha gjort bekantskap med Ernst Ahlgrens nya berättelse.»

»*Penge*» udkom samme Aar i dansk Oversættelse, efter at først hendes Skizzer og Smaafortællinger havde fundet Plads i vore Blade. Hun kaldte dem selv »mine Visitkort til det danske Folk.»

Aaret 1885 var i flere Henseender af stor Betydning for hende. Banken i Hörby blev nedlagt och hendes Mand mistede som Folge deraf sin mest indbringende Stilling og den største Del af sin Indtægt. Hun havde altid været forvant, aldrig behövet at tage Hensyn til Penge, men den gode Modtagelse hendes Bøger havde faaet baade i Sverige og hos os gav hende, uagtet sin legemlige Svagheit, der tvang hende til at gaa med Krykker, Mod til at selv tage Kampen op og med sin Pen tjene sit Livs Fornødenheder. Hun higede nu udefter, ud i Livet, hvor hun i Omgang med de store i Aandens Rige ret kunde udfolde sine Evner og samle rige og befrugtende Indtryk for senere Tider. Hun længter efter den store, vide Verden, og hun fik sin Mand til at gaa ind paa den Overenskomst, at hun skulde faa Lov at opholde sig, hvor

hun vilde, imod at ernære sig selv. Han har sikkert erkjendt, at der her var en Vilje, som intet kunde böje, og har derfor givet efter, men først efter haarde Kampe.

Hun havde visselig den Ret her i Livet at tilkæmpe sig Friheden til at raade over sin egen Tilværelse, naar hun følte, at rige Evner vilde dø, om hun ikke gjorde det. Hun havde Ret til at gaa bort fra Livet, naar hun ikke kunde leve længer; men man mindes uvilkaarlig hvorledes Selma gjennemstrømmes af en »ungdomskraftig Egoisme», der raaber: »Plads! jeg maa leve!» og derpaa sover rolig ind. I Tanken bliver »Selma» atter identisk med Forfatterinden.

I Efteraaret 1885 rejste hun efter Indbydelse af Friherrinden Adlersparre til Stockholm, hvor hun for første Gang indførtes i Forfatterens Kreds som deres Jævnlige og Kammerat og fra nu af blev der Rift om hver Linie fra hendes Haand. Og hun fik nu sit Arbejde godt betaldt.

1886 delte hun mellem Hörby og Köbenhavn, hvor hun nu havde erhvervet sig Venner; hun elskede at være her, at gaa i Theatret og paa Forelæsninger, og hun var her ofte og længe ad Gangen. Men at hun ikke var ulykkelig i sit Hjem, hvor hendes egen Datter og hennes Stedborn forguede hende, det viser bedst følgende Brudstykke af et Brev, skrevet i October 1887:

»När jag reste från Stockholm, tänkte jag mig att stanna här i Hörby till i slutet af Oktober och att sedan bo i Köpenhamn till fram emot jultiden, ty just nu blir der så mycket som kommer att intressera mig: Brandes' föreläsningar, Lindbergs gästspel och Geijerstams föredrag om svensk litteratur.

Men för tillfället trifs jag så innerligen godt här i Hörby, det är en sådan hvila efter alla festligheterna i Stockholm. Jag riktigt njuter af denna ro. — — — — — jag ser endast vänliga ansigten i hemmet och alla täfla om att göra det angenämt för mig. Men på samma gång jag för tillfället njuter af denna landtliga stillhet, vet jag, att jag i längden skall tycka, att den ger mig en andlig tomhet, därför förs jag icke bestämma mig för att stanna här. — — — — — Det är alldeles märkvärdigt hvad jag finner mig bra här. Man hinner med så otroligt mycket arbete på en dag; här är ingenting som stör en. Jag vill låta min egen sinnesstämmning afgöra om jag kommer att resa till Köpenhamn eller ej.

I alla händelser blir jag förfärligt nedgräfd i arbete under den närmaste tiden. Jag har händerna fulla af ämner; och jag måste skynda mig, innan *lifsleden* kommer igen. Ty den kommer — det vet jag.»

Samme maaned senere: »Trifs fortfarande bra i Hörby, och skulle ha stannat här, om det ej vore för Brandes' föreläsningar.

Den här gången har jag föresatt mig att taga hemtrefnaden med mig till Köpenhamn, så att jag kommer att känna mig riktigt i ro liksom här. Ni kan inte tro hur beqvämt jag har, sedan jag fått båda rummen möblerade!»

1887 tilbragte hun dels i Kjöbenhavn og Paris, dels i Hörby og Stockholm og samme Aar kastede hun Krykkerne. Først paa Aaret spilledes paa »Dramatiske theatern» i Stockholm hendes lille etakts stykke »*I Telefon*» og vandt meget Bifald med *Fru Ellen Hartman* i Hovedrollen. Senere er det bleven oversat til Illustreret Familjejournal og nu for nylig solgt til *Kasino*. Hen ad Foraaret udkom samtidig paa svensk og dansk hendes Roman: »*Fru Marianne*», hendes Tankers kjæreste Barn, som beredte hende saa store Glæder og saa dybe Skuffelser. Æmnet til »*Fru Marianne*» havde hun allerede i Tankerne udarbejdet før hun var færdig med *Penge*. Dengang var hun ikke enig med sig selv om hun først skulde skrive »*Fru Marianne*» eller »*At dø*», til hvilken sidste hun alt havde gjort flere Forarbejder og ligeledes havde Udkastet færdigt. I *Juli 1886* skriver hun om »*Fru Marianne*:»

»Jag arbetar — långsamt, men flitigt. Innan sommarens slut träffas vi nog. Jag skall då kunna visa er åtminstone första hälften af berättelsen, om icke mer. Jag tror den blir bra. Bättre än den ni öfversatte. Jag är äldre nu.

I Jan. 1887 skriver hun:
— — — först var jag så sjuk och så uppgifven af *lifslede*, — — — och de sista fem dagarne har jag arbetat som i feber för att få slut på min fru. Det har legat en så omätlig glädje i att äntligen kunna arbeta, att jag icke tänkt på annat, utan har skrivit. Det har varit härliga dagar, så fulla af kraft och energi. Nu fattas endast sista kapitlet, och det börjar jag på i morgon. Det fins ett par scener i slutet, som ha varit något af det käraste arbete jag haft. Jag håller af dem. Mätte jag kunna göra mig förstådd!
— — — jag måste vara knapphändig, ty

min älskade fru väntar ju på mig. Hvilken känsla att kunna arbeta! Jag — som för en vecka sedan var den svartaste förtviflan — muntrar nu upp hela huset.»

8 Dage senere: Endast ett ord för att säga er, att jag i dag skrivit sista raden på »*Fru Marianne*» och med middagståget afsändt dess slutkapitel till Stockholm. Det föregående var der redan. G. af G. har läst det och uttryckt sig i varmaste anda derom. Sjelf känner jag att det ligger ett mycket stort framsteg mellan detta och mitt föregående.

Efter at »*Fru Marianne*» var udkommen men ikke af de *danske* Kritici bleven modtagen saa velvilligt, som hun havde ventet, begyndte hun under tiden at mistvivle om sit Talent; hun var ikke bange for sit Udkomme, thi hun fortjente mer end hun brugte, og behövede ikke at nægte sig selv noget, men hun stræbte efter det højeste Maal, Anerkjendelse af netop dem, hun ansaa for de ypperste i Aandens rige. Og *Livsleden* hjemsögte hende oftere end nogensinde.

Hun skriver i *Juli 1887*, da hun var rejst til Vennerne i Stockholm:

»Vi seglade i temligen styf blåst från Dalarö. Det var min första färd i segelbåt. Jag tycker om det, ock naturligtvis är jag icke rädd. Hvad skulle jag vara rädd för! — — — Hur jag kommer att trifvas kan jag ännu icke veta, och jag är långtifrån bra, men jag känner att om icke detta fullständiga ombyte af lefnadssätt kan hjälpa mig, så kan ingenting.»

September samme Aar:

»Det är ju *möjligt* att jag är oduglig. Den dag jag sjelf inser detta, skall jag också nedlägga pennan för alltid, ty jag kan icke lefva om jag skall gå bort ifrån literaturen; mitt arbete är mig kärare än den luft jag andas. Men en dålig författare vill jag icke vara med *vett och vilja*. Hellre dö. — —

— — — det var tanken om min talanglöshet som gjorde att jag ville begå sjelfmord. — — —

— — — Hvad jag nu skriver, skriver jag med mitt lif i ena handen och pennan i den andra — för att tala i liknelse. Jag behöfver blott att komma till klarhet om jag är en duglig eller oduglig författare. Deri ligger afgörandet. — — —

— — — Intet i detta bref behöfver betraktas som en hemlighet.»

Der var i *Fru Benedictsons* Livsforhold intet som helst der forklarer, hvorfor hun

kastede Livets Byrde fra sig — intet uden *Livslede*.

I Mai 1885 skriver hun:

— — — jag är till ytterlighet skeptisk, har *alltid* varit det och aldrig känt någon »Skuffelse» vare sig i »vänskap» eller »kärlek.» Tvärtom: det har händt att lifvet en eller annan gång gifvit mig mer än hvad jag gjort mig räkning på.»

Juni 1885.

— — — jag är så missmodig att jag kunde gå från hela världen och begrafva mig i en håla, och det fast jag kan prata och skratta när jag träffar menniskor — — — — —
— — — Åh jag är så trött på lifvet och ändå *vill* jag inte uppge det ännu. — — —
— — — jag vill så gerna vinna menniskor. Jag är riktigt girig derpå. Jag behöfver andras tillgifvenhet, just därför att jag sjelf har så litet att ge; jag är en sådan fattig staccars skeptiker. Inte alls af den sorten som är sig sjelf nog — — — — —
— — — lifsleden är värre än vanligt och den hindrar allt arbete. Men bry er inte om det, det kommer öfver mig periodvis, en tillfällighet kan väcka mig upp ur dåsigheten, och jag vet sjelf — äfven nu — att jag skall vakna upp derur. Och då lefver jag igen.»

Hun elskede sit Arbejde over Alt, tænkte ikke paa andet, levede ikke for andet; alt var for hende Smaating i Sammanligning dermed.

Hun skriver derom i *September 1885*:

»Jag önskar att hela världen visste hur jag är, att jag kunde bli uppfattad sådan jag är: en arbetsmyra, känslös som de. Erotiken hör till det förflutna; det närvarande och framtiden är arbete, ingenting annat än arbete — — — — —
— — —

Mai 1886. »— — — jag älskar mitt arbete så högt och begär ingenting bättre än att få egna mig helt åt det.»

Efteraaret 1887 udkom en Samling »Folk-livs-bilder» ogsaa oversat paa Dansk. I Løbet af Vinteren har hun skrevet et Par Skuespil færdige. »*Teorier*» og »*Romeos Julie*». Det forste tænkte hun dog ikke paa at lade komme frem. Hun var ikke tilfreds med det. Sine literære Efterladenskaber har hun testamenteret Hr. Axel Lundegård sammen med hvem hun i 1885 skrev skuespillet *Final*.

* * *

Tre dage før hendes død talte jeg med hende. Hun saa syg og træt ud og sagde saa underligt tonløst: »Jeg bliver her ikke længe.»

For alle hendes Nærmeste har det vist længe staaet klart at dette saa smertelige Øjeblik, Rejsen til det store ubekjendte Himsides, vilde for hende komme pludseligt, men tungt kommer det dog alle os, der personligt har staaet hende nær og holdt af hende baade som Menneske og som Forfatter, og alle de Mange, der i hendes unge, friske, oprindelige Forfatterpersonlighed saa noget stort og genialt, og i hendes Digtning saa Realismens Sandhed i en ny og tiltalende Form.

Hendes Lidelser er nu forbi og hun har faaet Ro. Men selv i Døden viste hun sin stærke, ubøjelige Vilje, sin kraftige Karakter.

Hun *kunde* ikke leve længer! Men i *Ernst Ahlgren* har Skandinavien mistet sin mest lovende Forfatterinde.

Sofie Horten.

Indledende foredrag,

holdt ved det nordiske kvindesags møde i
Kjøbenhavn den 16:de Juli 1888.

Man har bedt mig om at indlede en diskussion om »fredssagen som kvindesag». Jeg har fra begyndelsen af haft en del at indvende imod denne titel: »fredsagen som kvindesag». Det kunde se ud, som om det, vi skulde her paa dette møde, var lig tryllekunstneren for en undrende mængde at forevise, hvorledes en sag gjøres til noget andet, end det, den er. Dette er jo imidlertid ikke meningen. Meningen med dette møde er jo at faa stillet og besvaret det spørgsmaal: *Er fredsagen en kvindesag*, en sag, der staar i nøje forbindelse med kvindesagen og en sag at tage op af kvinder, der arbejder for fremskridt? Det er, for at indlede en diskussion om dette spørgsmaal, at jag beder om deres opmærksomhed i nogle minutter.

En engelsk kvinde, medlem af en fredsförening, siger et steds omtrent saaledes: En

kvinde kommer lettere i effekt over en kop i gulvet end over at se sit land bragt til krigens rand. Der er noget sørgelig sandt i disse ord. Det er de færreste kvinder, der med liv og interesse tager del i samfundsspørgsmaalene og deres løsning. Spørgsmaalene om hvorledes man bedst bevarer freden eller undgaar krigen volder dem liden eller ingen fortræd, medens vel nok deres porcelain kan volde dem endog søvnløse nætter. men naar noget saadant er tilfældet, da er det ikke fordi kvinden af naturen har en koldere følelse, et brutalere sindelag og en større ligegyldighed for rædsler end mændene. Tværtimod — den der kjender noget til kvindernes sjæleliv, vil vide, at det omvendte er regel. Nej, sagen er den, at disse spørgsmaal staa de fleste kvinder saa uendelig fjærne; og aarsagen hertil er igjen at søge i den metode, der gjennem aarhundreder er bragt i anvendelse over for kvinden, baade hvad hendes opdragelse og hendes senere livsførelse angaar. Hun opdrages til at være yderst naiv, — det klæder saa smuk, medens det derimod »klæder hende ilde», som en af vort lands forhenværende digtere siger, at være med ved samfundsspørgsmaals løsning. Og skulde hun vælge at sætte sig ud over mændenes dom, om hvad der klæder hende, og gjøre forsøg paa at danne sig en selvstændig mening om disse spørgsmaal, da er det ikke banede veje samfundet byder hende, da betyder det for hende kamp, kamp for hvert et trin. Og gaar hun saa videre og forlanger sin mening respekteret, forlanger at samfundet skal høre den, da faar hun kort og godt at vide, at i det offentlige liv gjælder en kvinde for et nul og hendes stemme for intet. Her, i slige forhold finder man aarsagen til kvindernes, tilsyneladende ligegyldighed ogsaa over for spørgsmaalet: krig eller fred. Thi naar man overalt og alle vegne lader kvinden mærke, at hendes mening, hendes opfattelse, hendes ord intet gjælder i det offentlige liv, er det da at undres over, at de fleste kvinder opgiver at danne sig en mening, en overbevisning, og at de derimod lader sig nøje med mændenes opfattelse af spørgsmaalene. Saalænge man holder kvinden i uvirksomhed, hvad det offentlige liv angaar, saalænge vil hun vise ligegyldighed for samfundsspørgsmaal. Det er kun derigjennem at den enkelte kommer til at se med egne øjne og virke med egne hænder, at man faar liv og kraft til at tage fat, at »gaa paa.» Jo mere den enkelte kom-

mer til at se med egne øjne og virke med egne hænder, jo større levende kraft raader samfundet over. Men et levende, kraftigt folk vil ikke krig men fred, thi i et levende, kraftigt samfund ved og forstaaer man, at krig er tilintetgjørelse af kultur og mange aars arbejde paa fremskridt, er en løsslippen af alle onde magter i samfundet, og et saadant samfund vil derfor af al magt arbejde paa fredens bevarelse, krigens forebyggelse. Og her staa vi da ved *fredsvennernes* program. Deres program er jo nemlig dette: at søge midler og finde veje til forebyggelse af krig mellem nationer, af disse rædsler, der skamskænder kristnede nationer; at være apostle for den sandhed, at krig er barbari, civiliserede nationer lidet værdig.

Og navnlig i sidstnævnte retning vil kvindernes hjælp være af stor betydning. Det er jo nemlig til kvindernes omsorg, man betror de mindre børn. Og netop i barnets første alder er det meget modtageligt for paavirkning. Her vil da den kvinde, der har forstaaet, at *fred er nødvendig*, for at fremskridtet kan vinde sejr, for at menneskeslægten — den hele menneskeslægten — kan naa til en stedse højere og højere grad af lykke; denne kvinde, hun vil paavirke børnene i fredelig retning og modvirke deres ofte medfødte hang til hensynsløshed mod andet og andre, til brutalitet eller en altfor overdreven selvfølelse. Alene dette at lære børn som mange opdragerinder gjør, umotiveret at kaste sig over en stol, et bordben, som barnet har været saa uheldig at slaa sig paa — alene dette kan blive en spire til den brutalitet, der lader nationer umotiveret angribe andre nationer. I Stedet for at paavirke børn i retning af *at slaa igjen*, bør man indprente dem varsomhed, agtpaagivenhed over for sig selv, at de ikke ved egen uforsigtighed kommer i konflikt med omverdenen. Og en saadan lærdom vilde særlig mindre nationer have godt af at faa ind med modernelken. Ogsaa i skolen vilde det være ønskeligt, om en fredeligere bestræbelse kunde gjøre sig gjældende, navnlig ved historieundervisningen. Naar jeg kan i denne forbindelse nævne dem en bestræbelse, der nærmest er udgaaet fra den nederlandske pædagog og fredsven Herm. Molkenboer. Formaalet for denne bestræbelse er at opnaa større enhed med hensyn til de pædagogiske grundsaetninger for opdragelsen og da særlig igjennem den historiske undervisning at arbejde for en

bedre forstaaelse mellem nationerne, istedet for som nu altfor ofte er tilfældet at opvække had og misforstaaelser mellem disse. Jeg skal meget anbefale Dem at give denne sag Deres tilslutning. Der er af den foreløbige komité, der bestaar af medlemmer fra 13 forskjellige lande, udsendt et opraab, der i faa ord gjør rede for disse fredsvenners program. De vil finde disse »Opraab» omdelte i salen. Og saa er der agitationen for fredssagen ude i befolkningen. Her har kvinder ogsaa en mission. Naar forsvarsvarme kvinder *ægger* op til militaristisk sindelag, bør kvindesagens venner sætte en modagitation i gang. Thi en ting er vis, det nemlig, at faar militarismen først overtaget i samfundet, *da er det ude med kvindesagen*. I et militaristisk samfund er der kun brug for kvinden, for saa vidt hun kan føde drenge til verden. Derfor maa enhver kvinde, der har kvindesagen kjær, af al magt arbejde imod alle militaristiske bestræbelser. Jeg hørte for et aarstid siden en af vore forsvarsvenner sige: »En ting er vis, det er, at vore damer komme kun til vore fester (forsvarsfester) for fornøjelsens skyld!» Høist betegnende for D. Hr's opfattelse af kvindeskønnet! Og slige anskuelse vil brede sig, hvis der ikke findes kvinder, der træder frem og lærer slige kavalere at der er andet end pjank og higen efter fornøjelse hos kvinderne, lærer dem at vi vel uden D. Hr's medhjælp skal vide at danne os en selvstændig mening om vort forsvar. Naar derfor de samme herrer udlader sig med, at kun de og de alene er i besiddelse af fædrelands kærlighed, da nedlægge vi en bestemt protest herimod. Netop fordi vi elske vor land saa højt, netop fordi vi føle at vi bedst trives her, at her er vort *hjem*, netop derfor ere vi *fredsvenner*, netop derfor vil vi søge at undgaa den rædsomme ulykke, at vort land skulde styrtes i en krig. Man har kaldt fredssagen en utopi. Krig er uundgaaelig; ja den er nødvendig. Thi, siger man, menneskeslægten formerer sig saa stærkt, at der er fare for overbefolkning. For at afvende denne fare er det nødvendigt, at have en krig mindst hvert hundrede aar. Men naar man virkelig har den anskuelse, at der er fare for overbefolkning, vilde det da ikke være mere moralsk at vende sig mod menneskeslægten med et advarende ord om ikke at formere sig saa stærkt hellere end at sige: Aa hvad; lad gaa! Saa sender Vorherre os nok i sin store naade en krig til at afvende

overbefolkningens fare. (Det er nemlig Vorherre man takker og paakalder i krig. Naar man har massakreret tusinder af mennesker hedder det: »Hvilken Vendning ved Guds førelse!») Er sligt synderlig meget bedre end kinesernes udsættelse af deres overflødige børn?

Man siger at krig er uundgaaelig, thi ingen har fred længre end naboen vil. Der er *noget* sandt i dette ord. Men man har dog selv stor indflydelse paa, *hvorlænge* naboen holder fred med os. Naar man passer sine egne sager og ikke blander sig i naboens, kan man som regel leve i fred med selv det værste skarn af en nabo. Naar man derimod, hvergang naboen viser sig, holder ham ladte pistoler under næsen eller vrænger ansigt ad ham, eller blander os i hans sager; ja da er det ikke underligt, at naboen behandler os, som man behandler en gadedreng. Hvis man derimod siger at fredssagen er kun de faa's da har man ret. Men derfra at slutte, at den er en utopi, er en fejltagelse. En ny tanke begynder altid som den enkeltes, som de faa's eje. Men er der noget godt i tanken, da vil den voxer og breder sig til en strøm, der river den offentlige mening med sig. Det skal nok gaa som en af vore digtere saa smukt har sagt: Det, der er godt kan aldrig dø, før der er spir endnu bedre af dets frø. Men naturligvis, arbejder man ikke jorden og plejer man ikke spiren, da faar man intet ud af det frø: Der maa arbejde til, for at en sag skal vinde sejr — arbejde af saavel kvinde som mand.

Louise Nørhund.

»Magdalene.»

Brudstykke af en Kvindes Historie.

Fortsat og slutn. fr. foreg. Nr.

Familien Tuyen havde til almindelig Tilfredshed for alle Medlemmer deraf, holdt sit Indtog i det nye Landsted. Alt var saa fint og fornøjeligt indrettet, det hele saa vellykket, ikke en Ting var bleven ødelagt ved Flytningen eller glemt i

Byen, hvert Møbel stod netop paa den Plads det skulde have for at tage sig ud.

Ja, Magdalene var rigtignok en Pige med Smag og Sands for det hyggelige, det maatte selv Tuyen indrømme, hvor kritisk han ellers var.

Fruen gik omkring som et levende Udraabstegn, straalende af Fornøjelse. Aldrig, nej aldrig havde hun set et saa vidunderligt Lys som det, Solen netop nu spredte over de nys udsprungne Bøge, der ovre i Skoven! og de kunstige Palmer i Verandaen, hvor de tage sig ud . . . med lidt Fantasi og lidt mere Varme i Luften kunde man drømme sig i Syden, naar man sad ved dem. Nej, og saa Gardinerne, hvor de var kunstnerisk ophængte. . . . Gud ved hvor Magdalene havde faaet den brillante Ide fra? — Hvert Øjeblik maatte hun have Fat i hende for at bevidne hende sin Tilfredshed. »Her var aldeles bedaarende, det var dejligt at blive her ude lige til Oktober, om Magdalene ikke ogsaa vilde være glad for det?»

Blodet steg Magdalene til Hovedet og hun fik Taarer i Øjnene ved dette Spørgsmaal. Nu maatte det siges, det hun havde gruet for i mange Dage: »Frue! jeg kan ikke blive hos Dem, jeg maa rejse, helst straks, om De vil give mig Lov til det», sagde hun hurtig og snappede efter Vejret.

Fruen forstod aabenbart sletikke, hvad hun mente.

Hun stirrede forbauset paa hende. »Vil De rejse? hvorhen? hvorlænge bliver De borte? er der nogen syg i Deres Familie?»

»Magdalene saa et Øjeblik ufravendt paa Gulvet, Læberne dirrede, hun var lige ved at briste i Graad. Frue! jeg kommer ikke mere igen, naar jeg forlader Dem . . . jeg passer ikke mere her i Huset og jeg har Pligter at opfylde et andet Sted. — Maa jeg rejse straks? jeg kan skaffe Dem en dygtig Pige i mit Sted — aa, Frue! jeg kan ikke udholde at være her en Time længere, nu jeg ved at jeg skal bort fra Dem og Børnene. Hun stødte Ordene ud hurtigt og bønligt; »maa jeg saa gaa straks Frue?»

Magdalene, kom hen til mig, sæt Dem og fortæl mig saa rolig, hvad der er i Vejen med Dem. Jeg forstaar ikke et Ord af, hvad De siger, og jeg lader Dem ikke rejse før De har fortalt mig Grunden, hvorfor De vil bort. — De har for mig være mere en trofast Veninde end et Tynde, det ved De godt».

Fru Tuyen klappede hende venligt paa

Kinden, »husk paa vi er Deres Venner ligesaa vist som vi er Deres Herskab».

De vil ikke kunne forstaa mig Frue, om jeg fortæller Dem hvad jeg har oplevet i denne Tid, fortæller Dem, at jeg er kommen til at se nyt og anderledes paa de vigtigste Forhold i Livet, De vil fordømme mig om jeg fortæller Dem hvad jeg nu vil gøre — om mit fremtidige Liv. De kan ikke andet kære Frue! med Deres Opdragelse og Tænkemaade.»

Fru Tuyen blev bleg af Forfærdelse, hun kunde kun faa en eneste Mening ud af Magdalenes Tale, og den var altfor skrækkelig, rent umulig . . . hendes stolte dydige Pige. — Nej, hun kunde ikke være en falden Kvinde, men om hun alligevel var — aa! saa vilde hun ikke støde hende bort, hun vilde hjælpe hende. Hun saa forskende paa hende, sig mig hvornaar er det sket? hvem er han? hvorlænge kan De blive her før . . . før De maa rejse, sig mig alt, husk paa jeg vil hjælpe Dem — trods det at De har skuffet mig saa skrækkeligt».

Magdalene rejste sig, »Frue», sagde hun hæftig, »De misforstaar mig, jeg er ikke hvad De antager mig for, en forført Pige, jeg kan endnu staa med oprejst Hoved og se den gamle Sædelighedslære lige i Øjnene saa længe jeg er i Deres Hus — men naar jeg gaar bort herfra, saa vil jeg efter Deres Moral være hvad De antog mig for. — Jeg gaar bort herfra til en Mand for hvem jeg vil ofre Livet om det kunde bringe ham Lykke. Jeg vil blive hos ham og være ham tro, saalænge han vil have mig. Hvad enten Verden kalder mig hans Hustru eller hans Elskerinde, er mig ligegyldigt; jeg ved hvad det Skridt koster, jeg gør. Jeg har kæmpet og stridt imod, men alle de gamle Baand og Vedtægter løsnedes, jeg tror kun paa ham, lever kun ved ham — jeg gaar til hans Hjem uden Brudekrans og uden at en eneste venlig og deltagende Tanke vil følge mig . . . jeg ved jeg faar Fattigdom og tunge Dage at stride imod, men det faar ikke hjælpe, jeg kan ikke handle anderledes».

»Aa, Magdalene tænk dog for Guds Skyld paa, hvad De gør, før det er forsilde, hvem er han? hvem er det Menneske? han maa rent have forhekset Dem».

»Han hedder Rosen. Frue! hvad saa Folk af Deres Stand siger om ham — jeg ser op til ham, jeg elsker ham».

»Rosen! Ham Socialisten, den Røver,

der forfører Arbejderne. Det var ham der fik Folkene til at nedlægge Arbejdet ude paa vor Fabrik i Efteraaret. Spørg Tuyen selv, saa skal De faa at vide, hvor ondt og farligt et Menneske han er. — Du store Gud! at De er sunken saa dybt, at De tror paa et saadant Udskud af Menneskeheden — ja, saa er det bedst De forlader os jo før jo heller».

Fru Tuyen vendte hurtigt Magdalene Ryggen og gik ud i Haven til sin Mand.

»Tuyen!»

»Ja lille Alma.»

Direktøren saa distrairt paa sin Hustrus blussende Kinder: »hvor Du er varm, ja, man har godt af Landluften. Aa Du, hvor det er velsignet rart saadan at kunne gaa lige ud i Guds frie Natur i Morgenfrakke, med Pibe i Munden og» — han saa velvilligt ned paa sine Fødder, »rent ud sagt i Slæber.»

»Tuyen, man faar aldrig Lov til at være glad, sagde Fruen bittert. Nu havde vi det saa rart og alt var saa vellykket med Flytningen, og saa skal der hænde noget saa skrækkeligt».

»Herre Gud!» Direktøren slap Piben af Forskrækkelse, »hvad er der nu paa Færde? har den store Minerva knækket Halsen? jeg sagde Dig nok, lille Alma, Du er for upraktisk til at kunne pakke Kunstværker ind, men Du vilde jo endelig hjælpe til».

»Aa nej, hun staar hel och holden inde paa Dit »Skrivebord», svarede Fruen utaalmodig. »Det er Magdalene der skal bort fra os», og nu fortalte hun med ustandselig Hurtighed under Taarer och Vredesudbrud den Begivenhed, der havde rystet hende saa stærkt.

Direktøren ledsagede sin Kones Fortælling med smaa dybsindige Strøbemærkninger. Han havde nu altid tænkt sig at der var noget muggent ved den Pige . . . hendes Dyd var naturligvis ikke andet end Snærperi. Pokkers klog det var hun, og baade velskabt og velopdragen, men hvad kunde det nytte naar Karakteren var skidt.

Han kunde godt have Lyst til at gaa ind og skælde hende rigtig ud, hvis han ikke foragtede at blande sig i Pigevrøvl. Desuden, naar hun først var kommen i Kast med saadan en Slyngel som Rosen, saa vilde al Tale være spildt paa hende; han kendte desværre af Erfaring den Fyrs Indflydelse paa simple Folk.

»Ja, at vi vil savne hende, Alma! det har Du Ret i, for Ordensands det har hun. Dagbladet laa altid paa sin Plads naar jeg

kom hjem fra Kontoret», sagde Direktøren med et let Anstrøg af Vemod i Stemmen. I den Tid hun har været her paa Landet havde Aage derimod næsten altid lavet Papirshatte af det før jeg fik Lov til at læse det. — Naa, vi maa lade hende rende jo før jo heller. — Jeg vil ikke se hende for mine Øjne efter den Historie. Kom nu med, Du lille bedrøvede Kone, saa skal jeg vise Dig hvor jeg har tænkt paa at lægge Aspargesbedene til næste Aar», sagde Direktøren trøstende, og førte hende ned mod en Stump udyrket Jord, der laa udenfor Haven. Hvad siger Du til den Ide? naa, se nu lidt fornøjet ud igen, og saa — saa vil vi tage os et ekstra godt Glas Rødvin till Middag . . . men lad den endelig ikke være for kold, aa! det er ogsaa kedeligt med den Historie. Magdalene vidste paa en Prik hvad Temperatur Vinen skulde have».

Fruen følte ingen Trøst ved Synet af de eventuelle Aspargesbede, hun overlod snart sin Mand til ensomme Proprietærbetragtninger af sit Jordegods og gik ind for at betale Magdalene hendes Løn, samt meddele hende, at Direktøren ønskede, at hun forlod deres Hus straks. — Saa sagde hun hende et koldt Farvel, og ønskede hende til Afsked, at hun maatte faa sin retfærdige Straf og vende angrende tilbage, det vilde hun bede Vorherre om.

Magdalene blev et Øjeblik staaende, hun saa bønlig spørgende paa sin Frue. Om hun dog ikke havde et venligt forstaaende Ord til hende, før de skiltes. Nej, saadan dømte de alle, selv hun der før var saa mild og god, saadan dømte de, der kaldte sig Kristne.

Ja han og alle de mange, der i Vrede knyttede Hænderne mod det bestaaende Samfund havde Ret — maatte have Ret.

De boede ude i en lille faldefærdig Rønne paa Kristianshavn. Huset, havde støttet sin brøstfældige Tilværelse til et mægtigt Pakhus af Kampesten, jo mere det knagede og bragede i dets gamle Lemmer, jo mere klistrede det sig op til sin Nabo og voksede sig derved ligesom ind mellem Murens utilhuggede Stene. Fra Pakhuset stirrede flere Rækker sorte Luger foragtelig ned paa den lille grønskimlede Skifting ved dets Fod, men man nøjedes med at foragte det og lod det staa, af Princip naturligvis, fordi den Fattige nu en Gang ogsaa skal have Lov til at eksistere, selv om det er følt at se paa for de mere vel stillede. Inden for den lille grønnes

Mure var der imidlertid hyggeligere, end man efter dets Ydre kunde have tænkt sig. Den skæve knirkende Dør førte ind til en temmelig rummelig Stue, hvor Lyset faldt underlig farverigt afdæmpet ind gennem de brogede Sirtses Gardiner, der med kunstnerisk Omhyggelighed skjulte Vinduernes grønne sprukne Ruder. Møblerne var gamle og slidte, men hjemlig og hyggelig opstillede, Spillebordet, der stod i et Hjørne og agerede Skrivebord, var dækket med Bøger og Papirer, dette Hjørne var Stuens Kæledægge, kunde man straks se. Bag ved den oplukkede Bordplade var der stillet grønne Planter gennem hvis Løv en stor Venusfigur af Gibs kikkede koket frem. En nærgaaende Beundrer af denne Dame, vilde rimeligvis have opdaget at hun hverken var hel eller ren, men for mere diskrete Beskuere kunde hun endnu ubetinget tage sig fordelagtig ud. Væggene dækkedes af Billeder tildels udklippede af illustrerede Blade, over Sofan hang et stort Billede af Karl Marx og om ham gruperede sig alle mulige revolutionære Helte i kaotisk Forvirring lige fra Lafayette til Louis Pir.

Mellem Billederne af disse Mænd drømte Rosen nu sine Storheds Drømme. Hans Kundskab til deres Historie var højest mangelfuld og spredt, men han beundrede dem alle og følte sig sympatetisk tiltrukket af dem, thi hvor forskellig deres Maade at virke paa end havde været, alle havde de dog villet det samme Maal som ham — Frihed for de undertrykte.

Siden Magdalene var flyttet sammen med ham, havde han rent opgivet sin Profession, han studerede ivrigt og skrev en Mængde smaa Skrifter som han, i Regelen forgæves, søgte at faa trykte, og naar han var rask nok dertil, holdt han af og til et Foredrag for Arbejderne i deres Forsamlingslokaler paa Kristianshavn.

Hans hidsende, blændende Veltalenhed havde trods hans Mangel paa Logik, og poetisk Kundskab om hvad han talte om, forøget hans Tilhørerkreds betydelig.

Det gjorde ham lykkelig at se, hvor hans Parti voksede. Hans Ærgærrighed, der før havde tæret paa ham som en rasende Hunger, begyndte nu at mættes, han følte sig sikker og optraadte ofte med en Myndighed, der inponerede ham selv.

Hans Plan var at organisere en Arbejderopstand over heie Landet, alle skulde slutte sig sammen om det fælles Maal at tvinge

Arbejdsgiverne — Kapitalisterne til at give deres Arbejdere større Løn, kortere Arbejdstid og Procenter af Overskudet i enhver Forretning.

Naar saa det var naaet, skulde der tages fat paa Skolevæsenet . . . »alle Børn bør opdrages ens af Staten», sagde han, »naar vi nivelere Junkeriakademier og Frøkenklostrene med Almueskolerne, saa maa der kunne skaffes en ordentlig Opdragelse til Veje for alle Landets Børn. Ja og saa, saa skulde Kirken, Statsstyrelsen og hele det nuværende Familieliv reformeres.

Det vilde altsammen komme, naar man bare bevarede Taalmodigheden under Kampen og ikke gav efter paa noget Omraade».

Magdalene ejede, da hun gjorde Bekendtskab med Rosen omtrent et Par Tusend Kroner, som hun havde arvet, og nogle faa Hundrede, hun selv havde sammensparet; af dem havde de hidtil levet udelukkende, men Magdalene saa snart med Angst og Bæven hvorledes den lille Kapital svandt, trods al hendes Sparsommelighed. Hun gyste, naar hun tænkte paa den Tid, da alt vilde være opbrugt . . . hvad skulde der saa blive af ham, hendes elskede, hendes store umyndige Barn. Somme Tider tog hun Mod til sig og talte til ham derom, hun foreholdt ham, at de umulig kunde blive ved at leve paa den Maade uden at arbejde, de maatte tage fat paa noget.

Han blev altid frygtelig vred naar de kom ind paa det Thema — om hun ikke syntes, han arbejdede, fordi han ikke mere trælledede og sled for Føden, han virkede jo nu for Tusendes Vel. Og hun selv, var det ikke mere for hende, at sprede Hygge om hans fattige Arne og give hans Liv lidt Solskin, end at skure Gulve og polere Møbler for Storborgere.

Og desuden, hvem vilde vel give dem Arbejde, hun maatte huske paa, de vare stillede udenfor Nummer nu . . .

Alle dem hun vilde henvende sig til, vilde smække Døren i for Næsen af hende, hun var jo bleven et berygtet Fruntimmer, der aabenlyst levede sammen med den værste Slyngel, Pjalt, Folkedørver, eller maa ske . . . naar hun krøb til Korset og tiggede om Naade, forraadte og fornægtede ham, saa kunde hun maaske alligevel blive optaget i en Magdalene Stiftelse, det vilde være en brillant Reklame for saadan en Anstalt at

kunne udstille en *saadan* Magdalene som hende, det burde hun ubetinget gøre.

Naar han saa havde pint hende tilstrækkelig, kunde han klynge sig til hende og tigge hende om Tilgivelse, »hun var jo hans smukke, stolte Pige, hans Veninde, hans Frihedsgudinde, deres Tid kom nok, hvor alle dem, der nu kastede Skarn paa hende skulde komme til at bøje sig — om hun ikke mere trode paa ham? nu da hun havde lært ham at tro paa sig selv, jo det vidste han at hun gjorde, det var jo netop det der holdt ham oppe i Kampen.

Saa talte hun tilsidst ikke mere til ham om sine Bekymringer, hun saa jo at han kun led derved uden at det førte til noget.

Imidlertid kom der ogsaa snart en Tid, hvor hun hørte op at ængstes for Fremtiden, hun saa, at det snart lakkede mod Enden med hans korte urolige Tilværelse, hendes Sorg ved at se, hvor hurtig han svandt hen, var blandet med en underlig beroligende Følelse af, at den der for hende var det kæreste, det dyreste, det eneste der havde givet hendes Liv Indhold, at han ikke vilde komme til at lide Nød eller komme til at bære Skuffelsen af de fejlslagne Planer, hans sygelige Fantasi hade udklækket.

Nu vilde hun kun sætte Alt ind paa at leve med ham i Øjeblikket og gøre det lyst og godt for ham i det korte Tidsmaal der var tilbage og saa . . . ja saa . . . hvad saa? hun turde ikke tænke Tanken ud. Fremtiden var jo det store, øde Ingenting, hvad kom den hende ved. Saa gav hun sig fuldt ud, hun levede med ham i Øjeblikket og hjalp ham trolig med at skyde den fattige nøgne Virkelighed bort, hendes Kinder blussede og hendes Øjne straaled, naar de talte om den Tid der skulde komme, da Æventyret skulde blive til Virkelighed. . . .

Hvad gjorde det at de levede i Løgn, naar Løgneren var saa smuk, det var jo Lykken selv — kende Lykken og dø, var det ikke Livets Maal?

Og stille, næsten umærkelig gled Livets urolige Drøm over i Dødens store Virkelighed, og en Aften sad Magdalene ene tilbage i det gamle grønne Hus.

Var alt forbi nu? . . . der var saa koldt og dødt, Tomheden bredte sig i hver Krog, hvor hun saa hen, hviskede det Død.

Aa, hun var saa træt nu, saa træt — om hun kunde sove . . . og drømme, drømme Drømmen om igen, — alle hendes Kærlig-

heds lyse Minder skulde komme og hjælpe hende dertil, hun vilde prøve paa at glemme Sygdom og Død — og Dommen som Presten i Dag havde fældet over ham, den haarde ubarmhjærtige Dom, »hvo som ikke tror, skal fordømmes — fordømmes — nej hun kunde alligevel ikke sove nu, hun rejste sig hurtig og begyndte at gaa op og ned ad Gulvet. »Hvo som ikke tror skal fordømmes . . . og han trode ikke, han var gaaet bort i sine Synders Mangfoldighed, Den gode Gud var mere barmhjertig end Menneskene, »sukkede hun angest, men hvad Ret havde hun til at bede, hun havde jo forladt alt, lige til sin Gud for at følge ham, og nu huskede hun hvorledes Gudsfor nægttere dømmes »Jeg Herren Din Gud er en nidkær Gud der hjem søger Fædrenes Synd paa Børnene lige til det tredje og fjerde Led», — men han havde jo hele sit Liv baaret Følgerne af Fædrenes Synd, var det da ikke nok? var Gud en Hævnens Gud, som Menneskene kun kunde frikøbe sig fra ved at tigge om Naade i Støvet for hans Fødder? nej, nej, aa Gud nej! . . . aa hvor her var mørkt og uhyggeligt og ensomt, det var ikke til at udholde . . . hun syntes det ruskede i Døren, det var vel Vinden — hvem kunde der komme til hende nu? og i saadan et Vejr — jo, det bankede, hun skyndte sig at tænde Lys og aabnede saa Døren lidt paa Klem og spurgte, hvem det var.

»Præsten, Pastor Petersen», svarede en dyb blød Stemme.

»Ham» . . . hun havde mest Lyst til at lukke Døren igen, lige for Næsen af ham, men han havde allerede aabnet den med et raskt Greb og gik hurtig foran hende ind i Stuen.

Hun blev staaende med Lyset i Haanden og stirrede paa ham, hun snappede lidt efter Vejret, hvad — hvad vil De her? hvad vil De mig? sagde hun med dirrende Stemme.

Men han lod sig ikke skræmme af hendes Uvenlighed, han satte sig rolig ned, lagde sin Hat paa Bordet, trak sine Handsker af og knappede sin Pelts op — saa pudsede han sine Brillor lidt og saa sig med nysgærrig Interesse om i Værelset, tilsidst standsede hans Blik ved Magdalene.

»Hvad jeg vil Dem? sæt Dem og lad os tale om det».

»Jeg vil tale med Dem om det dyreste, De ejer, om Deres udødelige Sjæl, — jeg vil prøve paa at trække Dem bort fra For-

tabelsens brede Vej, medens det endnu er Tid, kort sagt jeg vil tale med Dem om Deres syndige Levnet og Deres Omvendelse derfra.

»Hvorfor vil De dog gøre det, jeg har jo ikke kaldt paa Dem» sagde hun, i en nu fuldstændig rolig Tone, »jeg vil ikke renses fra min Synd ved Anger, for min Synd . . . det var jo min Lykke, og Mindet derom er det eneste jeg har tilbage».

»Ja men jeg er netop kommen til Dem, stakkels Pige, for at kæmpe med Dem, mod Deres eget forvildede trodsige »jeg» der stiller sig op imod Guds Naade — og jeg tror, jeg er stærkere end De, fordi De, kun har Deres Forførers skændige Lærdomme at stille op imod Guds hellige Ord».

»Min Forfører, der lyver De paa ham, han forførte mig ikke, jeg fulgte ham frivillig, fuldt ud vidende, hvad jeg gjorde».

»Saa meget desværre for Dem, ja Satans Magt er stærk, og Kødet skrøbeligt, men dog er det Forførelse, Fristelse, der har bragt Dem til at være hvad De nu er, jeg ved at De, før De lærte ham at kende var en dydig, troende Kvinde».

»Og hvad er jeg nu?»

»En Skøge».

Hun blev dødbleg og hendes store graa Øjne flammede af Vrede. Hr. Pastor? med hvad Ret dømmer i det Hele taget Mænd som I, os Kvinder.

Den første der er ren, han kaste en »Sten paa hende», husker De det Hr. Pastor? og sig mig saa, om De i dette Øjeblik kan lægge Haanden paa Hjertet og sværge paa, at de aldrig har — aldrig vil tage nogen anden Kvinde i Favn, end *den*, som Kirken har lyst sin Velsignelse over, under Bryllups-klokkers Klang, sværg det om De tør, nej, De tør ikke! godt saa har De dømt Dem selv i samme Øjeblik, de dømte mig, og saa gaar det lige op.

I Mænd af den gamle Tro, kalder os det svage Køn og fordømmer os dog uden Barmhjertighed, naar vi ikke ere de stærke i Fristelsens Stund.

Jeg var, som de siger, en dydig troende Kvinde, da jeg lærte ham at kende, men min Tro var den kolde strænge Bogstavtro, jeg var saa bibelfast, saa sikker, og dog tabte jeg Fodfæstet saa snart det, De vil kalde Fristelse, viste sig. Jeg elskede ham, og jeg fulgte ham, tror De jeg blev ringere i Guds Øjne for det? tror De, jeg blev usædelig,

udydig, fordi jeg har givet mig trofast hen til den eneste, der var mig kær?»

»Tilgiv mig», Pastoren lagde sin bløde hvide Haand forsonlig paa Magdalenes Arm, »tilgiv mig, om jeg har brugt Udtryk, der har saaret Dem, Gud skal vide det var ikke min Hensigt» sagde han næsten ydmygt, »De vendte Dommen imod mig selv i det Øjeblik jeg dømte Dem og De gjorde det med en Sikkerhed, en Øvelse, jeg kunde misunde Dem, om det ikke var Syndens Sikkerhed og Selvgodhed der lærte Dem at tale saaledes».

»Hvad De har sagt til mig selv, kan jeg let tilgive Dem Hr. Pastor, vi som høre til det ringeste Lag i Samfundet er jo vant til at dømmes for det samme som vi ser de højere stillede tillade sig, uden at nogen drager dem til Regnskab derfor — desuden har de skaffet mig den Tilfredsstillelse, at se Dem, Dommeren, der i Dag fordømte min Ven og hans Livs Gærning, ramt af Deres egne Vaaben, da De vendte dem imod mig, nu er jeg Dem taknemmelig fordi De kom, Samtalen med Dem har taget noget af Bitterheden bort fra mit syge Sind — men hør saa Hr. Pastor, husk en anden Gang paa, naar De gaar ud for at lede efter de fortabte Faar, og De saa i Afstand faar Sigte paa nogen af dem, De søger, saa skræm dem ikke bort ved Trudsler og strænge Domme — tror De, De fangede en eneste af de mange, der samledes om hans Kiste i Dag ved at tale saaledes om ham de havde set op til med Fortrøstning».

Nej, De har maaske Ret, De er en klog Kvinde, jeg tror, man kan lære noget ved Samtale med Dem, sagde Pastoren med et lille Smil, »maa jeg komme her til Dem en Gang imellem og tale med Dem, jeg vil ikke mere komme i min Præstevælde, ikke som Dommer, maa jeg komme til Dem som en Ven, der mener Dem det godt» — han tog hendes Haand og trykkede den fast og ømt.

Hun kom pludselig til at le højt: Hr. Pastor hvor kan De dog sige saadant noget, husk paa Deres Rygte, hvad vil dog Folk sige, om det opdagedes, at De, Pastor Petersen besøgte mig, »en Skøge», ja selv om De i dette Øjeblik har skiftet Mening, saa var det dog Deres egne Ord for lidt siden, nej, det gaar aldrig an».

Ingen behøver at vide det, nej, ingen om De ikke selv . . . naa, det er ligemeget, jeg vil være ærlig over for Dem, jeg har i længere Tid lagt Mærke til Dem, jeg har set Dem da de tjente hos Direktør Tuyens, og

jeg har senere set dem her ude paa Kristianshavn, De interesserede mig — maaske fordi jeg havde hørt at De levede sammen med en Mand, som jeg betragtede som Religionens og Moralens Fjende, maaske skønt kun halvbevidst, fordi De er smuk og ser saa sund og levedygtig ud, jeg ved det ikke selv, men jeg greb mig ofte i, at tænke paa Dem.

Saa blev det mig, der fik det Hverv at forrette Jordpaakastelsen ved Rosens Begravelse, jeg havde ikke nødig, havde maaske ikke en Gang Ret til at tale ved hans Baare, men da jeg saa Dem i Følget, følte jeg en pludselig Trang til at tale, til at slynge den Afdødes Synd og Last i Ansigtet paa hans Tilhængere, jeg dømte og fordømte ham i Guds Navn, Hadet til ham og til hver fri Tanke han havde opelsket, gjorde mig varm, jeg vilde rive Vennerne bort fra hans Kiste, ved at vise dem hvilken ussel Synder, han havde været — men først og sidst vilde jeg omvende Dem, derfor er jeg kommen til Dem i Aften, Tanken om Dem lod mig ingen Ro, kan De forstaa det? nej, De kan ikke, jeg kan jo knapt forstaa mig selv i dette Øjeblik.»

»Jo, jeg tror jeg forstaa Dem,» sagde hun, »jeg forstaa hvad jeg haaber ikke er klart for Dem selv, at jeg for Dem er en Fristelse, det er ikke Deres Trosiver, men Deres Kōds Skrøbelighed der har ført Dem til mig i Aften, gaa hjem og randsag Deres eget Hjærte, og vær saa en anden Gang ærlig imod den Gud, de tjener... naar de gaar ud for at omvende Syndere i hans Navn, saa lad ham ikke være Skalkeskjul for Had eller Lyst.

Gaa ned og kom ikke mere igen, De er en Forargelse i dette Hjem, husk paa det er hans Hjem, og husk paa jeg er hans Enke, det vil jeg vedblive at være, jeg vil leve i Mindet om ham og prøve saa fattig og udygtig, som jeg er, att arbejde og give min lille Skærv til det Maal, han stræbte hen mod.»

De havde begge to rejst sig og stod et Øjeblik tause overfor hinanden... »hvad ventede han paa nu.» Hvor hun havde ydmyget ham, hvor hendes Blik var koldt og foragtende, og hvor hun dog var dejlig netop saaledes — nej han vilde ikke opgive hende, hun skulde vindes og ydmyges, som han var bleven det, Tiden og Fattigdommen vilde nok bøje hende... Saa tog han sin Hat, bukkede for hende och rakte hende Haanden, »Farvell vi to vil ikke dømme hinanden mer, vi vil mødes igen, naar Tiden har mildret

Deres Sorg og Vrede, husk saa paa, at De har en Ven, og at han venter paa Dem.»

Et Vindpust smækkede Døren i efter Presten og blæste Lyset ud, Magdalene havde ikke Lyst til at tænde det igen, hun satte sig i Sofaen trak Bordet hen til sig og lagde Hovedet paa Bordpladen.

»En Ven der ventede paa hende,» i Dag var den ene begravet og nu havde en anden allerede mældt sig... det turde man ustraffet byde den Fattige — hun brast i Graad, aa, hvor hun følte sig svag nu, al hendes Sikkerhed var blæst bort som Lyset. Angest spurgte hun sig selv, hvad hun vilde? hvad duede hun til? hvad kunde hun endnu udrette i Livet? fremad som ham, mod det nye, det taagede det dæmrende. eller... tilbage?

Tilbage — det var som om hun folte Hvile ved Tanken om, at vende tilbage til alt det gamle det nedarvede — vende tilbage — omvende sig... tilbage eller fremad, nej, fremad, men med Gud — som Gud vil det. —

Saa sov hun ind, træt som et Barn, der efter en lang Dag har fundet Tryghed og Hvile.

»Pastor Petersen ønskede gærne at tale med Fruen.»

»Aa, er han der allerede det var godt. Bed Pastoren tage Plads i Kabinettet, Marie, sig ham, at jeg straks skal komme ind til ham.»

Fru Tuyen kikkede ind i Spejlet, rettede paa sin Morgenkappe, pillede lidt ud i sine Pandekrøller og saa med det samme at hendes nye Morgenkjole egentlig klædte hende ganske fortræffeligt. — Hun sendte sig selv et lille anerkendende Nik i Spejlet. — Hun var egentlig en sød lille en, det vidste hun godt, og den Bevidsthed havde altid lettet hende Vejen gennem Livet, selv under de alvorligste Forhold.

Pastoren og hun talte ofte sammen.

Hun var en flittig lille Bi, der forstod at sanke Honning til den store Kube, en trofast og nidkær Tjenerinde i Missionens Sag, sagde han ofte til hende. Og hun havde virkelig ogsaa vist sig ualmindelig dygtig til alt, hvad der gik ind under Faget Indsamlinger og Bazarer, ikke sparet hverken paa Smil eller Støvler, sagde hun i Fortrolighed til sine Venner.

»Aa, hvor jeg har længtes efter Dem, kære Pastor,» sagde Fruen og rakte Pastor Petersen begge sine smukke smaa Hænder. »De kan ikke begribe, hvor urolig jeg har været, aldeles nervøs.

»Jeg forstaar Dem Frue,» sagde Pastoren med et spottende Smil, der dog fagmæssig gled over til at blive velvilligt deltagende, »Jeg forstaar at Deres kærlige Hjærte længes efter Deres fortabte Søster. De har jo ikke ophørt at interessere Dem for den Pige, trods hendes syndige Levnet. Desværre kan jeg endnu ikke bringe Dem gode Efterretninger om hende. Jeg var hos hende i Gaar, som jeg havde lovet Dem.»

»Saa hun fattig og ulykkelig ud? der var vel skrækkeligt ude i den Hule, hvor hun bor?»

Pastoren saa sig smilende om i Fru Tuyens Kabinet. »Skrækkeligt! kære Frue, der er en Slags Komfort, som hverken fordrer Brysseltæpper eller Fløjelsgardiner. — Der er noget der hedder Hygge eller Hjemlighed, det kan fattig Folk ogsaa have. — Rosens Stue saa ud som et Hjem. — Jeg tror at Deres Magdalene har forstaat at skabe det for ham, den usle uværdige Fyr, som mange af os andre bevidst eller ubevidst maa savne vort hele Liv.

Men det er ikke det jeg skal fortælle Dem om. Naa, jeg var altsaa hos hende... men hun var ikke glad for mit Besøg. Hun betragtede mig ubetinget som noget fjendtligt. Modtagelig for religiøs Trøst, som De mente Frue, var hun ikke. Hun er næret og mættet med Had til Kirken og de bestaaende Samfundsforhold, og desværre der er Punkter, hvori hendes Bitterhed ikke er ganske uden Grund. Efter vor Samtale i Gaar, er det min Overbevisning at vi ikke for Øjeblikket kan være hende til Trøst.»

»Jeg vil selv tale med hende,» sagde Fruen livligt. Jeg vil gaa ud til hende og tilbyde hende mit Hjem, sige hende at vi ikke foragter hende, at hun skal blive godt behandlet, om hun vil vende tilbage til os. — De ved ikke hvor jeg har angret at jeg ikke holdt fastere paa hende, da hun vilde bort.»

»Frue, De er en god from Kristen, men lidt upraktisk, har de tænkt paa hvad Direktøren vilde sige, om de bragte en saadan Kvinde ind i Deres Hjem.»

»Nej, det er sandt, ham tænkte jeg slet ikke paa, aa, han vil ikke tillade det...

han dømmes en Kvindes Fald saa strengt. Hvad skal vi saa gøre?»

»Gaa foreløbig ikke til hende, hun vil dog ikke høre Dem nu. Lad Tiden og, hvor tuugt det er, Nøden lære hende at længes hjem til os, hjem til Guds Naade. Vi vil ikke opgive hende, jeg lover Dem, jeg skal holde et vaagent Øje med hende — lov De mig saa Frue, at De vil overlade denne Sag ganske til mig — Det er jo min store, rige, men vanskelige Gærning at bringe det fortabte Faar tilbage til Hjorden.

»Ja, saa maa vi vel opgive hende, men kun foreløbig kære Pastor — kun foreløbig,» sagde Fru Tuyen sukkende.

Massi Bruhn.

Literatur.

Mohn, H. Praktisk veiledning i høidemåling med barometer. Anden omarbejdede udgave.

Kristiania 1888. *Alb. Cammermeyer.*

Første udgave af denne bog blev i sin tid udarbejdet paa anmodning af og specielt til brug for »den geografiske opmåling».

Anden udgave er ganske omarbejdet og betydelig udvidet idet der er tilføjet senere års erfaring og fuldstændigere veiledning i flere retninger, hvorved den er voxet til omtrent det dobbelte omfang.

Kviksølvbarometret, som det bedste instrument, er behandlet fuldstændigt. Der er forklaret dets konstruktion, givet praktiske regler for dets transport, dets observation, dets rensning, reparation af læk, uddrivelse af luft og observationernes reduktion. Aneroidbarometrets væsen som et let transportabelt, men uselvstændigt instrument er forklaret og regler givne for hvorledes man kan finde de nødvendige korrektioner.

I et særskilt kapitel vises, hvorledes den reisende kan finde sit barometers korrektion ved hjælp af de observationer, som daglig gøres på det meteorologiske instituts stationer, samt hvorledes aneroidbarometret kan kontrolleres ved hjælp af iagttagelse af van-

dets kogepunkt. Et hertil bestemt apparat, kaldet hypsometer, fører dr. Nansen med sig.

Forfatteren fremhæver med styrke nødvendigheden af at bestemme luftens temperatur, noget som amatører altfor ofte forsømme.

Reglerne for beregning af et steds høide over havet ere ledsagede af fuldstændige eksempler, der i detaljen viser enhver del af beregningen. Af disse eksempler vil man også se, at man med kviksølvbarometer kan opnå en nøjagtighed i høidebestemmelsen af 1 meter, med hypsometer af indtil 3 meter, men med aneroidbarometer opnåes vanskelig 10 meters nøjagtighed og man resikerer feil af flere gange 10 meter.

De tabeller, som stadig komme til brug, ere samlede sidst i bogen.

Bogen er til nytte ikke alene for opmålere, ingeniører og teknikere, men også for turister, som have sands for at udrette noget nyttigt under deres sport.

Bogens pris er 1 kr. 30.

Karl af Valois. *Tragisk skuespil på vers i tre akter af Adolf Langsted.*

Brödr. Salmonsens (J. Salmonsens) forlag,
København.

Som bekendt blev Karl IX af Valois, konge af Frankrig, snigmordet af sin moder, enkedronning Katherine af Medici, og dennes yngre søn Henrik, hertug af Anjou og broderens feltmarschal, for at hun kunde komme til magten og denne få kronen.

Det er denne episode som her er dramatiseret.

Oprigtig medfølelse får man for den unge konge, der af naturen er blød, hjælpsom og årlig, men som, omgivet af løgn og falsked, i sin sygelige opjagede tilstand giver sit minde til moderens djævelske mordplaner og grusomheder mod huguenotterne, og sluttelig selv omkommer for hendes hånd, inden han får iværksat sin trudselse, at forvise hende.

Iscenesat kan dette tragiske skuespil gøre stor effekt.

Om Qvinnouppfostran. »Iakttagelser og refleksioner af Lucina Hagman.

Werner Söderströms forlag, Borgå.

Dette indlæg i spørgsmålet om kvindeopdragelsen er interessant, og forældres, op-

drageres, som selve den opvoxende slægts opmærksomhed henledes herpå.

Pris 1: 50.

Qvinnan på de praktiska arbetsområdena af Vera Hjelt.

Werner Söderströms forlag, Borgå.

Denne brochure, som er udgiven på den Finske Kvindeforenings tilskyndelse, indeholder følgende foredrag: Qvinnans rätt till förvärf — Öfverbefolkningen på vissa områden — Qvinnan i industrins och i allmänhet i de praktiska arbetenas tjänst utom och uti hemmen — Några förvärfskällor på det praktiska arbetsområdet — Läroplaner vid de praktiska skolorna i landet.

Sproget er livligt, motiveringen sund. Brochuren har dog nærmest lokal interesse, men giver iøvrigt mange impulser til dem, som ville betråde de praktiske arbejdsfelter.

Og således egnet at tiltrække sig de arbejdssoendes opmærksomhed. Pris 1 mark

To Hustruer. Skuespil i tre akter af Natalia Larsen.

Brödr. Salmonsens (J. Salmonsens) forlag,
København.

Handlingen er i korthed følgende: Dr. Viggo Lind har kun været gift i nogle måneder, men hans hustru er ham allerede lige gyldig, hvorfor han så godt som aldrig er hjemme. Medens den unge fru Nelly i sin ensomhed keder sig, og til tidsfordriv begynder at interessere sig for sin mands ven kand. jur. Eiby, sværmer Dr Lind for enkefru Selding, Nellys veninde.

Eiby er en stor libertiner, som søger at drage fordel af den unge frues naivitet. En dag får hun det indfald at lade sig fotografere i sin brudedragt. Det lykkes Eiby at få et portræt.

Ved en tilfældighed opdager Lind dette i Eibys tegnebog, og da Eiby en gang har fortalt ham et delikat äventyr om en dame, som besøgte ham i brudedragt, gribes Lind af en mistanke mod sin hustru, og han beskylder hende, til hendes rædsel, for utroskab. Han jager hende ud af huset, og hun søger trost hos sin veninde Fru Selding. Imidlertid opklares det at den dame, som besøgte Eiby, var fru Selding og ägtefolkene blive forsonede.

Replikskiftet er ofte livligt og naturtro;

vel er Dr. Linds harmfulde udbrud »— aa, at skände mit hjem, mit navn! Hörer Du mit navn. Det var häderligt, da Du fik det — nu råbes det ud på gader og caféer... Mit hjem, som jeg har arbejdet for, været stolt af — det har Du odelagt.» — den gamle vise, men forfatterindens mening er vel at ironisere over devisen »ma femme c'est moi» Denne ägtemandens chevalereske äresidentitet med sin mage; at den har sin smukke side, vide vi, men sit mest betegnende udtryk når den dog gennem skinsygen, den pure egoisme, og den ytrer sig da i en lyst til at prygle og myrde hende og alt, hvad som blot väkker mistanken om at göre ham eneherredømmet stridig. En lyst man altid finder hos individer, der selv ere de største syndere, mod deres hustruer.

Fru Nellys indignation og harme over sin mands brutalitet er träffande. Uden tvivl vilde bogen have vundet ved at hun *ikke* havde forsonet sig med sin mand; men i almindelighed mangler kvinden mod til slig beslutning, og der vil gå lang tid hen, inden det lykkes at göre hende begribelig, betydningen og nödvändigheten af dette mod, denne taktik, för at häve sin stilling, beskytte sin ret og kräve den agtelse, uden hvilken et samfund *ikke* kan bestå.

Ny jord. 14-dags skrift för literatur, videnskap och konst.

På redaktionens vegne af *Carl Behrens*.

P. Hauberg & Comp. Kbhvn.

Tidskriftet har i det förlobne halvår udviklet sig på en måde som bäder det en lovande fremtid, men med sit omfattande program og med kräfter som i S. Schandorph, Drachman, Höfding, Strindberg, J. O. Böving-Petersen, V. Vedel, S. Hansen, Ola Hansson, C. Behrens, O. Madsen, Knud Ipsen, V. Stuckenberg, S. Claussen, S. Michaëlis, o. f., burde det också kunne prästere noget godt.

I översättelse forekomme bidrag af Tolstoj, Byron, H. Heine, Swinburne, Guy de Maupassant, Charles Darwin, Schopenhauer, Huxley o. f.

För den som *ikke* har tid eller lejlighed til omfattande litteraire studier, vil de litteraire bidrag i dette tidskrift have betydning.

Albert Breinholm.

Fransk litteratur.

Emile Zola: La Terre.

Det skall lika dristig vilja som rikt snille till att kunna som Zola i »Les Rougon-Maquarts», inom ramen af en familjehistoria, måla al fresco hela detta Frankrike vid nittonde seklets solnedgång, hvilket i godt som ondt betecknar culmen af tidens lif.

I »La terre», den senaste volumen, har författaren hunnit till bonden. Och som alltid har han sett honom i stort, på en gång diktare och vetenskapsman har han gripit hela klassens organism med alla dess subtilaste rotträdar och så håller han i sin hand hemligheten af ett helt samhällslagers lif och läggning. Därföre kan han ge oss den franske bonden så full och hel, så naken och osminkad, som han gör det, därför är hans skildring, fast mättad af lokalfärg, så universell, så allmänmenschligt sann.

Kärleken till jorden är det, som formar hela samhällsklassen, färgar dess tanke och känslolif och är drivande kraften i alla dess handlingar. Och författaren visar oss denna kärlek sådan den nyanserar och afskuggar sig hos alla dess olikartade bondnaturer: från fader Fouans fåniga, oresonliga begärlighet och »Styfnackes» djuriskt vilda lystnad till Hourdequins medvetna lidelse och Jean Maquarts mera sentimentala kärlek; han visar huru denna alltuppskakande lidelse drifver dem i brott och elände, föräldrarna mot barnen, syskon och makar i strupen på hvarandra.

Och ingen älskar sin jord med sådan snål, dolskt svartsjuk lidelse som slättbon, det är därför Zola aftecknar detta följe af girige bönder mot Beauce-slättens vida horisont: »den höga» med sitt skalliga griphufvud, hon som klöf sin dottersons hufvud, när han i förtviflan reste sig mot hennes tyranni, fader Fouan, hennes broder, som halftokig af snålhet beröfvas det ena efter det andra af sina egna barn, sist sitt stackars, eländiga lif. Lise och Françoise, systrarna, dem girigheten tänder upp till ursinnigt hat, och den värste af dem alla, »Styfnacke», djuriskt vild och girig öfver all mätta. Alla älska de sin jord som en kvinna, hvilken dräper för sin »älskogs skull och för hvars skull mord begås».

Enkel och dyster är sägnen i »La terre». Den gamle Fouan är trött och slö, benen vilja ej längre riktigt bära honom; »för honom hade det ej aldrig existerat hustru eller barn eller någotsomhelst annat — hans jord, blott hans jord! Nu var han gammal vorden, nu stod han der och måste afstå sin älskarinna åt sin son — som hans fader afstått den åt honom — uppfylld af raseri öfver sin egen vanmagt». Han får »undantag» — vi svenskar känna ock till det der — och snart börjar för honom en tung korsdragarfärd från dörr till dörr hos dessa barn, som tagit hans jord och nu missunna honom t. o. m. den beta bröd och den klunk vin han behöfver att nära sitt eländiga lif med. Bäst betar sig »Jesus Kristus», äldsta sonen, en försupen vagabond, som ler åt syskonen och deras kärlek till jorden. Men äfven hos honom som öfver allt luras och svältes fadren utan att systemen, »den höga» har annat än hån och förebråelser för honom. Och in i det sista har han blott en tanke: »denna jord, som han så innerligt åtrått, som han med sådan fröjd egt, denna jord som i 60 år fått alla hans krafter, alla hans tankar, hela hans hjerta, hela hans lif — denna otacksamma jord var nu en annans egendom och fortfor att bära sin frukt, utan att gömma något åt honom, som dock älskat henne så högt!» Sist när han blifvit vittne till Françoises mord stryptes han sjelf af sina barn. Det var när Jean, »utböligen», genom giftermål med François, försäkrat sig och henne om den del af fädernearfvet som »Styfnacke» och Lise tillskansat sig; just som François går och bär under hjertat det barn, som för alltid skulle beröfva dem denna jord, öfverfallas hon af den rasande systemen och störtar mot en lie. När Lise så märkte att Fouan bevittnat mordet, stryper hon honom och bränner liket.

I motsats till dessa bönders snåla lystnad står Hourdequins, possessionatens, mera medvetna, sentimentala kärlek. Han älskade jorden, »som hade det varit hans brud, hans kärlek var mognad, han hade tagit jorden i laglig besittning och ville befrukta den. Och allt som åren gingo växte hans ömhet, han offrade tid, förmögenhet, hela sitt lif för den, som om jorden vore en god, fruktsam hustru, hvars små nycker man förlåter, ja, hvars trolöshet man till och med måste öfverse med. Men äfven honom bringar kärleken till jorden blott sorg och olycka, dåliga skördar och

misslyckade experiment, fullborda hans undergång.» Och likväl blef han sin jord trogen — der ville han lefva och der ville han dö, det hade varit hans enda kärlek, han ville bli den trogen till det sista.»

Sjelfva Jean Maquart, snickaren från Plassans, soldaten från Solferino, greps af denna starka, sunda jords skönhet. — »Det steg snart liksom ett rus i honom från den jord han plöjde; der kom en mäktig dunst fram, den dunst, som sväfvade öfver fuktiga vrår der groende frön och spirande groddar ligga dolda. Aldrig blef det en riktig bonde af honom! — — — Allt detta, som gick bondens öga förbi, lade han märke till, allt kände, allt såg han! Han kände den högtidliga freden derute på den vida slätten; han märkte modren jordens mäktiga andedrägt antingen solen sken eller regnet föll».

Som Richepin ser hafvet i »La Mer» så ser Zola jorden i »La terre». Han beundrar dess storvulna skönhet, han älskar dess alstringskraftiga sundhet, han känner dess nyckfulla lynne. »Jorden sjelf — den är fredlig och lugn, god mot dem som älska dem; men dessa byar, som ligga smetade uppåt den som parasitens nästen, dessa menskliga kräldjur, som lefva af den, äro nog till att vanära och förpesta den, så man ej kan komma den när.» — »Vår herre byr sig föga om oss! Vi få blott vårt dagliga bröd, när vi hvar dag och hvar timme strida för att förtjena det. Blott jorden, vår moder, från hvilken vi komma och till hvilka vi vända åter, som vi älska ända derhän att blifva brottsliga för dess skull, som i det oändliga skapar lif af våra förbrytelser och af vårt elände, utan att vi kunna förstå afsigten dermed, blott jorden är alltid densamma.» — Det är arfvet från romantiken, detta lyriska moment hos epikern Zola, detta att symbolisera, att ge skildringen relief genom en personifikation i stora drag. Den tanken går alltid igen: jorden sjudande af alstringskraft, tränande efter befruktningens stund som en mogen kvinna, jorden som en huld om än sträng moder, alltid densamma, hur barnen skifta, jorden som en varm, men fordrande älskarinna, ofta nyckfull, aldrig hjertlös — jorden som kvinnan: den väldiga urmodern Gää.

När »La terre» först publicerades i »Gil Blas» väckte den stort uppseende och föga mindre ovilja. Fyra — för resten skäligen obetydliga — koryféeer af den nya skolan upp-

sade offentlig mästaren tro och lydnad och det var starkt tal om att konfiskera bladet. Den tyska öfversättning blef det ock. Men så småningom lade sig förbittringen, det lugna, sunda omdömet fick göra sig gällande. Man börjar allt mera inse att Zola med »La terre» lagt en ny sten till det monument öfver nittonde seklets Frankrike han reser i »Les Rougon-Macquarts».

Alb. S.

Englands första kvinnostrejk.

(Ur Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.)

Det är en ingalunda skön, men ytterst betydelsefull egendomlighet för vår tid, att ofantliga industriella strejker öfver hela den civiliserade jordytan spela rollen af råmärken i en kulturutveckling, hvilken, snabb och oundviklig som lavinen, brusar åstad . . . vi veta ej hvart. Svärmodigt nog är det att läsa, huru i Nordamerika, t. ex., den årliga strejkbudgeten uppgår till mycket öfver tre millioner dollars, af hvilka förluster öfver två millioner anses falla på arbetarne och öfver en ooh en tiondedels miljon på kapitalisterna. Men detta är likväl (oberäknadt arbetarnes stundom förbättrade läge) ingalunda bara förluster — ty världen ändrar fysiologi under dessa skakningar. Lika litet som oscillationerna i ljusetern förgå vibrationerna i den sociala världen utan spår och verkan. Vi ha ett färskt exempel härpå i Englands, just nyss avslutade, första kvinnostrejk.

Då den bildade, från den högre medelklassen utgångne socialisten H. H. Champion förra året skildrade inför britiska kyrkomötet, hur de tusentals arbeterskorna i Bryant & May's väldiga tändsticksfabrik betalades så lågt, att flertalet knappt kunde nära sig tillräckligt för att uppehålla »normala» kroppskrafter, under det aktieegarne i fabriken, bland hvilka funnos mer än ett dussin *prester*, skördade 20- och 30-procentiga dividender . . . brast kyrkomötet ut i

högljudda, demonstrativa handklappningar vid omnämnandet af de sköna dividenderna. Ett så cyniskt tillkännagifvande af en bland Englands »respektablaste» samhällsgrupper att »höga dividender äro mig välkomna, oberoende af *hur* de äro hopskrapade», är näppeligen tänkbart nu, sedan Bryant and May's tändsticksflickor just segrat i sin djerfva strejk, *emedan* den allmänna meningen med eftertryck gjorde gällande det, i England såsom annorstädes temligen nya (socioetikens tillhörande) budet: jätteprouter äro otillåtna, då deras ackumulation förutsätter skral kost, ohälsa och med ytterligt armod följande sedlig förnedring för tusentals svaga samhällsmedlemmar. Det förefinnes säkerligen en utveckling i det engelska samhällets opinion, att (åtminstone då det låter sig göra utan allt för djupt ingripande åtgärder) skydda och bistå sina ekonomiskt svagaste medlemmar. Och det *äfvén* — vare det sagdt till yttermera heder för det engelska samhället! — om, såsom uti denna kvinnostrejk var fallet, arbetsinställelsen inaugureras af en för så extrem radikalism, ja, t. o. m. socialism, bekant personlighet som fru Annie Besant.

Uti sin, tillsammans med chefredaktören för Pall Mall Gazette utgifna veckotidning »The link», hade fru Besant redan i midten af förra månaden häftigt angripit firman Bryant & May och anfört en lönestatistik, hvilken helt enkelt stämplade nämnda herrar såsom föga humanare än vanliga »East-end-sweaters». Fru Besant hade sitt anklagelsesmaterial dels från den af öfverhuset nedsatta »sweatingkomitéen» (som nu sedan ett par månader anställer undersökningar öfver ackordarbetet, »sweatingsystem», och andra, arbetarebefolkningen ytterligt förderfvande produktionsförhållanden i East-end), dels direkt från Bryant and May's arbeterskor. För ett mycket stort antal, uti säkerhetständsticksfabrikationen sysselsatta flickor var lönen blott mellan 6 och 8 sh. i veckan, för en del blott 4 sh. Då en sofplats i en af East-ends ruskiga hålor kostar mellan 3 och 4 sh. i veckan, så kan man förstå att äfvén en lön af 10 sh. i veckan (enligt Bryant and May's egna uppgifter en ingalunda allmänt uppnådd lönenorm) ingalunda är nog för att hålla ens en ung kvinna i fysisk och andlig hälsa. För hopklistrandet af ett gross tändsticksaskar (i fabriken räknas oftast 14 på dussinnet — en i en-

gelska industrien ingalunda sällsynt före- teelse) betalas $2\frac{1}{4}$ pence, då arbeterskan har att af egna medel släppa till klister och värme för detsamma. Men nog härom — ty det var *ej* öfver de jemmerliga lönerna, utan öfver ett lika vidlyftigt som tryckande bötessystem som arbeterskorna klagade. De försäkrade såsom en man, att de aldrig, sedan fabriken börjat arbeta, fått ut sina löner oakfortade. Böter af 2 och 3, ända till 6 pence, lades på sådana förseelser som att med skodonen (en East-end-arbeterskas usla skodon!) nedsmutsa golvet på arbetsplatsen, för att en flicka lemnade några tändstickor på sitt bord, då hon gick för att hemta nya askar för fyllning, för några minuters senkomning o. s. v. i oändlighet. Nog kan fabriksdisciplin vara nödvändig — men att göra lifvet till ett helvete för sina medmeniskor, därför att de äro människor och *ej* absolut regelmässigt fungerande maskiner, samt göra denna oundvikliga »brist» hos arbeterskorna till en ständig *inkomstkälla* för de i alla händelser med mer än 20 proc. doterade aktionärerna . . . det föreföll en mycket stor del af det engelska samhället mindre »respektabelt», och de prestmän, som togo sina inkomster ur fabriken, utan att i enlighet med sitt embetes läror bekymra sig om förhållandena bland de »tjenande systerne», som buro dagens tunga, fingo hålla till godo med skarpa maningar. Det var dessutom klagomål öfver att arbeterskorna tvungos förtära sina mål i af fosforångor fyllda rum samt att de ur sina egna löner fingo betala yngre lärlingar o. s. v., o. s. v.

Allt detta och mer skref fru Besant i »The link». Sensationen var allmän — ty några stora londonblad återupprepade genast rapporten i »Link» — och Bryant and May förklarade afslöjandet för en »väfnad af lögn» samt kringsände ett cirkulär i fabriken, innehållande förklaring, att arbeterskorna voro nöjda. Blott ett fåtal — hufvudsakligen de bättre betalade arbeterskorna i vaxtändsticksafdelningen — följde uppmaningen att underteckna detta dokument. Den ofantliga majoriteteten nekade underteckna, förklarade sig ingalunda nöjda samt vidhöll, att fru Besants uppgifter voro riktiga. För att statuera ett exempel insisterade direktörerna då på att tre, i sitt uppträdande synnerligen bestämda arbeterskor skulle underteckna eller få afsked. De nekade och fingo gå. Då inträffade det märk-

liga att 1,500 af dessa oorganiserade »unskilled» och till den aldri lägsta och hjälplösaste arbetarekategorien hörande arbetsflickor strejkade, förklarande sig *solidariska* med de afskedade kamraterna. Midt på arbetsdagen öfvergåfvo de ett tusen och fem hundra kvinnorna fabrikslönerna, lemnande allt arbete ofullbordadt efter sig — hvarigenom äfven etablissementets manlige arbetare blefvo oförmögne fortsätta sitt dagsverke.

De strejkande hade inga strejkkunder, deras eländiga löner räckte blott ett par dagar och detta slag af fattiga arbetare vilja inga hyresvärdar eller egare af spisningsställen gifva kredit. Trots de 140 eller 150 pund, som fru Besant och andra socialister kunde insamla, blef det därför inom kort för de strejkande arbeterskorna fråga om att svälta eller återvända till fabriken. Redan efter en vecka började flickorna i sjelfva verket massvis att återupptaga arbetet. Fru Besant och en mängd för de arbetande klassernas väl intresserade personer agiterade emellertid till det yttersta för att tillförsäkra arbeterskorna ett varaktigt resultat af strejken. Under det att förhållandena i Bryant and May's fabrik ifrigt diskuterades i pressen, höllos möten i Eastend och fru Besant ledde en deputation af dem till parlamentshuset, hvarest ett dussin blefvo insläppta och muntligen fingo redogöra för sina klagomål inför ett par parlamentsledamöter. De 50 små torftigt klädda och *ej* allt för välfödda fabriksflickornas tåg till Westminsterpalatset för att direkt bringa sina förhållanden inför nationalrepresentationen, skildras af tidningarne som en den mest patetiska syn man på länge bevittnat i Londons Westend. Då det förljods att Bryant and May rekvirerat nya arbeterskor från Glasgow, telegraferade genast en skotsk riksdagsman dit, att ingen undsättning borde sändas, alldenstund strejken vore välgrundad.

Emellertid inträffade den 18:de det oväntade att firman i alla stycken gaf efter, medgifvande alla de strejkandes fordringar. Böter skola afskaffas, likaså seden att arbeterskorna sjelfva få hålla sig med vissa utensilier, arbetsflickorna få särskilda rum i fabriken för måltidernas intagande — hittills hafva de lidit af ständig förgiftning, efter som de sväljt födan i en atmosfär af fosforångor — o. s. v.

Detta var en stor och oväntad seger.

Det är af intresse se till *hur* den vanns. — Firman lyckades icke vederlägga en enda af fru Besants uppgifter. Den påstod att medellönen för *fullvuxna* arbeterskor är 11 sh. 2 d. i veckan — men nu är det faktiskt att många hundra äro *minderåriga* och i årtal aldrig fått mer än 7 sh. i veckan. Yngre arbeterskor hafva i flere år arbetat för 4 sh. i veckan och veckolöner af 3 sh., 2 sh. d. och t. o. m. 2 sh. hafva förekommit. Fru Besant tryckte i sin tidning »The link» och sände omkring till alla aktieegarne en adress »till aktieegarne i bolaget Bryant and Ma», ett mästerstycke af vältalighet, som med verkligt nervskakande kraft framlade arbeterskornas pina och nöd samt ansvaret för dem, som draga sina inkomster från så misshandlade medmänniskors ändlösa släp. Detta var för mycket, och situationen blef het för aktieegarne i bolaget Bryant and May, särskildt för dem, som bekläda kyrkliga embeten. Äfven för direktörerna blef ställningen obehaglig, om ej farlig. »Bötes-systemet» är i England *olagligt*, och det har under många år kunnat existera i denna jättelika tändsticksfabrik, blott emedan ingen åklagare uppträdde. Som arbeterskorna intet annat fordrade än böternas och den chikanösa behandlingens aflysande, var, så snart saken kom inför offentligheten, situationen sålunda ohållbar för firman. Den fann »att det i fabriken existerade missbruk, om hvilkas rätta omfång den ej haft klar föreställning». Hvad som ytterligare dref bolaget till eftergift var — att aktierna började sjunka!

Detta är de nakna yttre konturerna af denna märkliga strejks historia. Det saknas mig utrymme att söka gifva en föreställning om, hvilken förfärlig massa af svält, förtviflan och djupaste förnedring denna arbetsinställelse innebar för många tusen individer i Londons East-end. Det står ej beskrifvet i tidningarna. Men jag har samtalat med en af de få personer, hvilka bistodo fru Besant i hennes fruktansvärdt kräfvande arbete; hvilka, shilling för shilling, penny för penny, insamlade samt i poster om 4 sh. 6 d. till bortåt 700 af de strejkande utdelade det, slutligen till 160 pund uppgående strejkunderstödet;¹ hvilka besökte de eländiga hemmen, hvarest nu

bohaget fått vandra till pantlånaren, och hela familjen ändock saknade föda sedan flere dagar. Hur förhärjande verkar ej ett par veckors uteblifvande af en sådan inkomst som 7 eller 10 shillings i veckan! Denna inkomst tillåter ju aldrig förvärfvandet af ordentligt bohag eller goda kläder, ej heller hyrandet af människovärdig bostad, ej heller en sådan lifnäring att kroppen — vid 12 till 14 timmars dagligt släp — utan skada kan tåla vid en tillfällig, ytterligare inskränkning af ransonen. En sådan inkomst skaffar icke »kredit» för olyckans eller förtjenstlöshetens dagar. Upphörandet af en *sådan* inkomst betyder att ögonblickligen dö af svält — ty verkligt uppehålla lifvet förmådde den aldrig. Med en sådan inkomst är hvarje spår af sund rekreation omöjlig; det är blott de eländigaste, ohelso sammaste förströelser den förmår köpa; och med sådan inkomst blir man därför ett brutalt lastdjur af den kända East-end-typen i släpande för att vinna ett miserabelt uppehälle och smutsiga, ruinerande förströelser samt »åtnjutande» detta miserabla uppehälle och dessa smutsiga, kropp och själ ruinerande förströelserna för att släpa vidare.

Och det är *denna* existens (i *bättre* fall, ty inkomsten är ju stundom ännu lägre, och så komma prostitution, dryckenskap, brott och yrkessjukdomar komplicerande förhållandena!) som de arbeterskor föra, från hvilka på olagligt sätt tubbats en del af den öfverenskomna lönen, under det aktionärerna i Februari detta år erhöilo 22 $\frac{1}{2}$ proc. dividend!

De, rättskänslan sårande, olagligheterna äro nu, efter strejken, borta — men derigenom hafva icke lönerna ökats så mycket, att eländet af den nyss antydda existensen mildrats. Men man har i England kommit ett fjät närmare den ståndpunkt, som förklarar att det icke är »respektabelt» inhösta dividenden, utan att fråga efter hur den producerats.

Tändsticksarbeterskornas strejk var en af de droppar, som långsamt, men säkert urhåka stenen. Om söndag, den 21:ste, faller en annan droppe: jettedemonstrationen i Hyde Park mot »sweatingsystemet».

¹ Det berättas att bland penningssändningarne var äfven en från Norge.

P. S.

London d. 21 Juli 1888.

Först efter afsändandet af brevet om strejken bland arbeterskorna i Bryant and Majs tändsticksfabrik blef mig bekant ytterligare en viktig och kanske afgörande faktor i flickornas seger öfver det mäktiga bolaget. Fru Besant sökte beveka »*The trades unions*» i London att lägga sitt inflytande i vågskålen för de strejkande arbeterskornas saker; men de inflytelsesrika yrkesföreningarna nekade till en början: »emedan tändsticksflickorna icke voro »skilled labourers». Emellertid lät sig fru Besant icke afskräcka, utan sände en deputation af 80 arbeterskor till yrkesföreningarnas centralkomité, på det att denna senare måtte kunna göra sig underrättad om förhållandena ur första hand. Resultatet af denna undersökning blef en så stark indignation bland tradesunionisterna, att dessa mycket eftertryckligt uppmanade Bryant och May att gifva efter . . . Det förljudes, att de hotat firman med en boycott genom alla organiserade arbetare öfver hela England.

Englands moderna arbetarefråga är framförallt frågan om förhållandena bland de millioner »unskilled labourers», som i följd af den industriella produktionspressens natur och de oupphörligt förbättrade maskinerna, aldrig kunna bli annat än, hvad de en gång äro: arbetarevärldens näst lägsta och (då arbetslöshet kommer på) lägsta laget. Symptom finnas däremot, som antyda att ytterligare utveckling af maskintekniken kommer att neddraga ännu mycket större massor af »skilled labourers» till nivån af »unskilled».

G. F. Steffen.

Fra Udstillingen

I. Köbenhavn.

I Pillerne paa den saakaldte Luftbro, der forbinder to af Udstillingsterrainets Partier findes Brandvæsenets Afdeling.

Föruden Dampsprøjter etc. er største Delen af Rummet optaget af en nydelig udført Ildebrands-scene. Man ser en hel Strækning af Bredgade og Frederiksgade. Scenen ligger paa Tage og Brosten, og hverken Lygter eller Rendeste: er forglemte. En sporvagn ses standse i det fjerne, smaa Modeldampsprøjter holder paa Gaden og Brandfolkene er ivrig i Færd med at pumpe Vand i Slangerne. Taget og det indvændige af Bygningen brænder. Her ser man et Par Børn blive hejset ud af et Vindue i en Sæk, der en Brandmand, for hvem Trappen maa være afskaaret, i Færd med at springe ned fra øverste Etage — forneden holder Brandfolkene et Lagen udspændt for at modtage ham, og der er over det hele et Liv og en Naturtroskab, som det er værd at gøre sig bekendt med. —

Den russiske Afdeling i Hovedhallen med en af Kejsøren skænket højt elegant Facade ud mod Terrainet, frembyder meget interessant Prøver paa en rig og storartet Luxusindustri. Her findes elegante vævede og broderede Stoffer, utallige Kostbarheder i fine og ædle Stene, Vaser, Skaale, Assietter, Skrifvetøj, Børde etc. i Jode, Jaspis Lapis la Zuli og Malakit, smukke Guldsmedearbejder og en Mængde kunstnerisk udførte smaa Bronzefigurer, forestillende Scener af det russiske Liv fra Jagt, Krig och Fred. Tillige er udstillet en Mangfoldighed af fine, udmærket eftergjorte Blomster i alle Arter og Farver, som ikke alene fuldt ud er i Stand til at optage konkurrencen med de hidtil saa efterspurte franske Blomster, men endog fordunkler disse. — På Galleriet i Hovedhallen findes en seværdig Udstilling fra Landets forskellige tekniske Anstalter, private og offentlige skoler med smukke Prøver paa deres Virksomhed. Her findes forskelligartede Tegninger, udmærkede Arbejder i Drejning, Graving, Ciseleering og Modellering i Vox. Techniska Skolan i Stockholm møder med en smagfuld Samling Tegninger, Skulpturer, Porcellainsmaling m. m. Tekniske skoler fra Malmö og Christiania Kunst- og Haandværksskole har ogsaa sendt gode Ting. Tegneskolen for Kvinder i Köbenhavn har ligeledes en righoldig Udstilling. Abnormskolerne har sendt beundringsværdige Ting, naar man betænker, det er stakkels vanføre eller aandsvage Væsnere, der har forarbejdet dem. Frk. Zahles skole i Köbenhavn udstiller en Del nette Haandarbejder fra de forskellige Elevklasser, og Frk. Lindberg, Forstanderinde for Søgaard Kostskole ved Vamdrup i Jylland — hvor unge Piger faar en grundig Undervisning i alle Fag og om ønskes uddanes til virkelig dygtige Lærerinder — udstiller adskillige nydelige tegnede og malede Elevarbejder. —

Blandt den Mængde Musiknumre, der i Udstillingstiden har set Dagens Lys, maa særlig fremhaves en smuk Salonvals: Souvenir de Copenhague (W. Hansens Forlag) af Hr Frederich Winding. Den udmærker sig lige meget ved sit musikalske Værd, som ved sit melodieuse Indhold, der i lette, indsmigrende Toner giver et stemningsfuldt Billede af det glade Köbenhavnerliv. Omslaget er prydet med en smuk Gengivelse af Udstillingen.

II.

I den franske Afdeling findes en Samling smukke, elegante Meubler, Skabe, Børde, Etagerer, fint forarbejdede med Indlægning og Forgyltning, skønt en

stor Lænestol med et Japenesiskt Kvindehoved i Metal er mere ejendommelig end just skøn. Ligeledes ses kostbare Silkestoffer og smagfulde vævede Tapeter, elegante Bronzelamper og Uro i gammel Stil, en Del meget fine emaillerede Portraiter og Sølv- og Guldsmedearbejder *en masse* af meget stor Værdi. Funklende Diamantsgarniturer veksler med Safirer, Rubiner, rene hvide Perler og forskelligt-farvede rosa og graa — dog mellem de Kostbarheder i Smykker, som Juvelerer fra de forskellige Lande udstille, indtager maaske de tyske den smukkeste Plads mod Hensyn til fin og stilfuld Smag.

I den italienske Afdeling vækker de smukke Marmorbuster og Statuetter forløbet Opmærksomhed og vinder stor Afsætning. Flere Barnehoveder er overordentlig nydelige, udførte med Italienernes Dygtighed i at behandle Marmoret, og en Buste af en tilsløret Kvinde er meget interessant. I et Sideværelse findes blandt forskellige smukke Statuer, Meubler og en mægtig Træopsats, beregnet til at placeres midt paa et Gulv, en Dreng, der krammer en Hone i sin Favn og søger at faa den til at drikke, et sandt Kunstværk, udført i Ler med forbausende Liv og Naturofskab. Træopsatsen med de udskaarne Karnevalsfigurer er ogsaa ypperlig gjort.

Hvad der i øvrigt findes af Mosaiker er ikke bedre eller ejendommeligere end hvad almindelig ses; heller ikke udmærker Koralsmykkene sig særlig, men de udstillede Skilpaddegenstande er meget fine og smukke.

J. A.—M.

När och Fjärran.

Finland. I Finland kunna kvinnor deltaga i undervisning vid nedannämnda praktiska skolor:

Polytekniska institutet i Helsingfors.

Handtverksskolorna.

Kronborgs landtbruksinstitut.

Landbruksafdelningen.

Kuppis trädgårdsskola.

Finska trädgårdslärlingsskolan i Helsingfors.

Handelsinstitutet, Pedagogiska slöjdanstalten och handarbetsskolan i Helsingfors och flere Väfskolor i landet.

England. I London dog nyligen en kvinna, mrs. Foggs, som under det sista engelska kriget i Sudan med den största sjelfuppoffring vårdade de sårade. Hon fick då sjelf ett sår, hvilket nu förorsakat hennes död. Hvarje belöning, som man velat erbjuda henne, försmådde hon, äfven Viktoria-korset. Drottning Viktoria befalde att hon skulle begravas med samma hedersbetygelser som tillkomma en general.

Frankrike. I *Credit Lyonnais* hafva 100 kvinnor fått anställning, äfvenså i en tredje bank: *Société générale*.

Till nästa år kommer ett storartadt kvinnomöte (congress des femmes) att hållas med anledning af 100-årsdagen för den franska hufvudrevolutionen.

Congressen skall stå under den kvinliga ligans och federationens auspicier.

Fröken Barberousse är president och assisteras af en välkänd kvinnosaks agitator. M. Allix.

Under en tid af 3 veckor kommer congressen att hafva en rent national karakter, hvarpå hon i 8 dagar är uniuersel.

Politik banlysas; däremot skola alla praktiska frågor rörande kvinnosaken dryftas.

Det förljudes att ca 25,000 kvinnor från alla delar af jordklotet blifva bjudna.

De respektiva äktamännen ega tillträde till mötet, men få ej deltaga i diskussionen.

Det norska Aftonbladet meddelar några intressanta upplysningar rörande kvinnors anställning i franska staten.

1877 gjorde postministern försöket med att anställa kvinnor vid postkontoren i Paris. Försöket utföll förträffligt, och sedan post och telegrafan kommo under ett departement, har man betydligt ökat antalet af kvinliga funktionärer.

För närvarande uppgår antalet af de vid dessa embetsverk anställda kvinnor till öfver 5,000. Lägsta lönen är 800 francs, högsta 4,000 francs!

Jernvägsbolagen hafva också anställt kvinnor, närmast i afsigt att försörja hustrur, enkör och döttrar till jernvägstjenstemän. De kvinliga funktionärerna sysselsättas med bokföring, kopiering, biljettförsäljning o. d.

Den franska banken har allaredan anställt in-
om 400 kvinnor. De få 3—5 francs i daglig lön.

Vid *Credit Foncier* ha kvinnor fått anställning på samma vilkor som de manliga funktionärerna. Der äro 200 kvinnor anställda med 800—1,800 francs i årlig lön.

Amerika. I Newyork och dess omnejd finnas nu femton »girlclubs» och föreningarnas medlemsantal varierar från 25 till 250.

Hvarje förening har sin egen lokal, sina egna ledare och är i viss mån sjelfuppehållande, och består af arbetande flickor, hvilka representera alla kända industrier såsom siden-, tyg-, korsett- och cigarrettfabriker, väfverier o. s. v. En bråkdel är anställd å lager, kontor och i olika branscher; några arbeta i skräddarfacket och andra äro anställda vid telegrafan, stenografan o. s. v.

Berättelse öfver den internationala Kvinnokongressen i Washington d. å. kan erhållas på the Womens Journal office i Boston.

Det amerikanska förbundet till främjande af vetenskapen har nyss haft möte i Cleveland.

Mrs Harriette Mills, president för Washington bicycle club, prisar i höga toner denna sport som en för kvinnor angenäm och helsosam rekreation. Klubben blef bildad för 2—3 månader sedan och

räknar inom sig öfver 70 (gifta och ogifta) medlemmar.

I Wyoming (Amerika), der kvinnor haft rösträtt sedan 1869, är det i lag bestämdt, att kvinnor ej få aflönas lägre än män (n. b. för samma arbete).

Mrs. Garfield har gifvit 10,000 dollars till Garfielduniversitetet i Wichita.

Om kvinnors anställning i finska postverkets tjänst stadgas i den senaste kungörelsen om reorganisation af postverket, att enka samt annan kvinna, som är ogift, berättigas att, derest hon uppfyller föreskrifna kompetensvilkor, lika med man komma i fråga vid besättandet af öfriga tjänster och befattningar vid postverket, utom sekreterare-, trafikdirektors-, kamrerare-, kassörs-, tidningsexpeditörs-, kammarförvands-, förste och andre revisorstjänster vid poststyrelsen samt postförvaltare- och reseexpeditörstjänster och postiljonssyssla; och åtnjuta kvinnorna, som tjänst vid postverket tillträdt, samma rätt till ersättning för tjänsteresor samt pension vid afskedstagandet, som manlig innehafvare af enahanda tjänst tillkommer.

Sommarkolonier för arbetande kvinnor har af Finsk Kvinnoförening denna sommar föreslagits. Tjugofyra arbetande kvinnor, förslagsvis sömmerskor och med dem likställda, skulle, tolf i sänder, under 10 veckors tid, inhyras i någon lämplig landtgård, med särskildt fästadt afseenden vid, att pensionärerna finge åtnjuta en sund och närande föda jemte frihet från stillasittande arbete. Vandringar i skog och mark, bärplockning, vistelse på sjön med fiske, deltagande i höbergning m. m. skulle utgöra koloniernas förströelser.

Koloniernas ledning skulle anförts af en bildad föreståndarinna, hvilken, utom handhafvandet af ekonomien, det äfven åläge att öfvervaka pensionärernas uppförande och sysselsättningar.

En isländsk kvinna har vid senaste kommunalvalen i Reikiaiavik gjort bruk af sin rösträtt. Det fins 10 å 12 kvinliga röstberättigade. Upp i landet, der man är mera vaken, ha kvinnor för längesedan begagnat sig af sin rösträtt: En bonddotter *Briet Bjarnhjedsdatter*, har i Reikiaiavik hållit föredrag om kvinnans utbildning och rättigheter. Det är första gången en kvinna hållit föredrag der i staden.

Köpenhamns universitets guldmedalj har filosofie doktorn frkn *Anna Hude* erhållit för en afhandling i historia. Prisuppgiften var: En framställning och en kritik af de nya uppfattningarna af frågan om länsväsendets uppkomst.

Det är första gången en kvinna i Danmark vunnit universitets guldmedalj.

De kommunala flickskolorna i London gifva numera äfven undervisning i kokning. Lärarinnorna äro utbildade i den nationella kokskolan i Kensington.

Till red. insänd literatur.

Tidningar och Tidskrifter.

Nylände 11, 12, 13, 14. — Finsk Tidskrift 1. — *The Woman's Journal* 25—29. — Svensk Lärartidning 26—33. — *Idun* 28—33. — *Hemvännen* 14, 16. — *Tidning för trädgårdsodlare*. Nr 8. — *Ny Jord* 1—11 Juli häfte och 1 Aug. häfte. — *För Frisindet Kristendom* 13, 14. — *Småskolevännen* 15—17. — *Vor Tid* Nr 14.

Böcker.

Qvinnan på de praktiska arbetsområdena af Vera Hjelt, Verner Söderström, Borgå. Pris 1 mark.

Framåts medarbetare ;

Victor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, A. F. Åkerberg, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, Gustaf af Geijerstam, Karl af Geijerstam, Ernst Ahlgren, Saxon (Johan Lindström), Albert Breinholm, Hilma Strandberg, Stella Kleve, Eva Vigström, (Ave), Amanda Kerfstedt, A. U. Bååth, Cecilie Gohl, Ellen Fries, Ellen Key, Ossian Limborg, Elin Améen, Helen Nyblom, Cecilia Holmberg, f. Bååth, Claes Lundin, Robinson, Tor Hedberg, Per Hallström, Johan Nybom, Oskar Levertin, Anna A. Anna Wahlberg (Rien), Elna, Björnstjerne Björnson, Viggo Ullmann, Jonas Lie, Kristoffer Janson, Kristian Gloersen, Irgens Hansen, U. E. Berner, Amalie Skram, Alvide Prydz, Magarete Vullum, Clara Tschudi, Gina Krog, Georg Brandes, S. Schandorph, Edr. Brandes, C. E. Jensen, Herman Bang, John Paulsen, N. J. Nörlund, Anna Brosbüll, Elna Tenow, Rafael Hertzberg, Gerda von Mieckwitz, Massi Bruhn, Ingeborg Gerstenberg-Müller m. fl.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Till Framåts läsare. — *Sofie Horten*: Ernst Ahlgren. — *Louise Norlund*: Inledande föredrag. — *Massi Bruhn*: Magdalene. Brudstycke af en Kvindes Historie. (Slut). — *Alb. Breinholm*: Literatur. — *Alb. S.*: Fransk literatur. — *G. F. Steffen*: Englands första kvinnostrejck. — *J. G. M.*: Fra Udstillingen i Kjöbenhavn. — När och Fjärran.

Distribueras af WETTERGREN & KERBER, Göteborg